

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity

Katedra pedagogiky a psychologie

Asistence u těžce zrakově postižených dětí

Assistance to seriously sight-disabled children

Bakalářská práce

Vedoucí diplomové práce: PaedDr. Helena Havlisová, Ph.D.

Vypracovala: Petra Holá

III. ročník učitelství pro mateřské školy

Datum odevzdání : v Českých Budějovicích 28.3.2008

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pod odborným vedením PaedDr. Heleny Havlisové, Ph.D. a s použitím pramenů a odborné literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47 zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě Pedagogickou fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

V Českých Budějovicích dne .....

Podpis

Ráda bych poděkovala vedoucí diplomové práce PaedDr. Heleně Havlisové Ph.D. za odborné vedení. Zároveň bych chtěla poděkovat všem zaměstnancům SPC pro zrakově postižené v Českých Budějovicích a také asistentům, rodičům zrakově postižených dětí v jihočeském regionu za podnětné připomínky a pomoc při zpracování této práce. Nakonec děkuji i své rodině za trpělivost a podporu.

ANOTACE

Bakalářská práce se zaměřuje na zpracování informací k aktuální problematice pedagogické asistence u těžce zrakově postižených dětí.

Jde o zachycení hlavních kompetencí, jednotlivých činností a služeb, které provádí asistent pedagoga v hlavním vzdělávacím proudu, především v základním a středním školství.

V praktické části jsou demonstrovány výsledky výzkumného šetření, zaměřeného na upotřebitelnost, úskalí a zejména pak nezbytnost asistenta pedagoga u těžce zrakově postižených dětí.

Annotation

The bachelor dissertation drala witch the current topic of the pedagogical assistance to seriously sight-disabled children.

Is concerned to realize principal competences, particular activities and duties, which are made by pedagogical assistant in main stream of education, above all in elementary, junior and secondary educational system.

The practical part demonstrates the results of a research into utilization of the assistants, i'ts obstacles but mainly into the pedagogues' needs of the assistants in contact with seriously sight.disabled children.

OBSAH:

Teoretická část

1	Úvod.....	7
2	Dítě s těžkým zrakovým postižením.....	10
2.1	Stupně zrakového postižení	10
2.2	Kategorie zrakových postižení.....	11
2.3	Nejčastější diagnózy pro indikaci pedagogického asistenta.....	12
3	ZVLÁŠTNOSTI V PSYCHOSOCIÁLNÍM VÝVOJI ZRAKOVĚ POSTIŽENÝCH	14
3.1	Předškolní věk.....	14
3.2	Mladší školní věk.....	15
3.3	Puberta	16
3.4	Adolescence	17
4	MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ ZRAKOVĚ POSTIŽENÝCH	18
4.1	Způsoby vzdělávání zrakově postižených dětí	18
4.2	Podmínky integrativní výchovy a vzdělávání.....	19
4.3	Speciálně pedagogické metody.....	21
5	CHARAKTERISTIKA INTEGRACE	22
5.1	Pojem integrace.....	22
5.2	Formy integrace	24
5.3	Faktory integrace	25
5.4	Pedagogická integrace	26
5.5	Vzdělávací programy	26
6	ASISTENT.....	28
6.1	Dokumenty podstatné pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami	29
6.1.1	Zákony	29
6.1.2	Vyhlášky	29
6.2	Vývoj problematiky asistenčních služeb při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v ČR.....	30

6.3	Legislativní zabezpečení funkce asistenta pedagoga.....	32
6.4	Ekonomické zabezpečení funkce asistenta pedagoga.....	34
6.5	Osobní asistence	35
7	PORADENSKÝ SYSTÉM.....	37
7.1	Poradenství jako součást systému ucelené rehabilitace	37
7.2	Pedagogické prostředky rehabilitace	38
7.3	Východiska a cíle poradenské činnosti.....	39
7.4	Speciálně pedagogická centra (SPC)	40
 <i>Praktická část</i>		
8	ASISTENT PEDAGOGA U TĚŽCE ZRAKOVĚ POSTIŽENÝCH.....	44
8.1	Cíl práce	44
8.2	Použité metody	45
8.3	Organizace šetření.....	47
8.4	Dotazník pro asistenty pedagoga zrakově postižených dětí	49
8.5	Dotazník pro pracovníky Speciálně pedagogického centra pro zrakově postižené v Českých Budějovicích	66
8.6	Dotazník pro rodiče zrakově postižených dětí, které jsou integrovány a je v jejich třídě přítomen asistent pedagoga	73
9	SHRNUTÍ.....	80
10	ZÁVĚR	83
11	PŘEHLED POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY:	85
12	PŘÍLOHY	87

Motto:

„V procesu postupné integrace zdravotně postižených bude nutno překonat hmotné a sociální bariéry, které vylučují postižené z plnohodnotné účasti na společenském životě...

Národ, který není s to se s tímto úkolem vyrovnat, není též s to realizovat svou skutečnou hodnotu“ (Michalík, 2000).

1 ÚVOD

S dětmi zrakově postiženými a jejich rodiči se jako pedagog setkávám již 13 let. Za tu dobu jsem měla možnost se poznat s dětmi různého stupně zrakového postižení, z rozdílných typů rodin a s různými řediteli škol, pedagogy i jejich asistenty.

Co dítě to vlastně jiný osud, jiné radosti i starosti, specifické problémy, osobní úspěchy a životní strasti.

Mezi těmito zrakově postiženými dětmi a lidmi, kteří jsou přímými účastníky na jejich životě, jsem získala mnoho profesních partnerů, známých a dovolím si říci, že i blízkých přátel.

Nicméně se všemi řešíme především otázky integrace a její organizace a společným našim cílem je především úspěch tohoto nelehkého procesu.

Jedním z hlavních společných témat je zejména stále vzrůstající potřeba asistenčních služeb v souvislosti s výchovou a vzděláváním dětí a žáků se zdravotním postižením.

Ne náhodou jsem vybrala úvodní motto, které doslovně vystihuje problematiku, kterou se zabývám ve své bakalářské práci.

V práci se snažím shromáždit co nejvíce informací k problematice pedagogické integrace a s ní související asistence u těžce zrakově handicapovaných dětí. Především téma asistované výuky, které není u nás dosud zcela ujednocené a zmapované.

Zaměřuji se na všechny typy školských institucí, které v současné době integrují zrakově postižené děti a mají možnost integrujícímu pedagogovi poskytnou asistenta pedagoga.

V teoretické části se snažíme postihnout pojem integrace a její podmínky, vymezit diagnózy u zrakově postižených dětí, kteří mají ve třídě asistenta pedagoga a stěžejní by měla být kapitola vymezující legislativní zabezpečení týkající se integrace.

Prostřednictvím dotazníkového šetření chceme zjistit jaké činnosti vykonává asistent pedagoga a jaké jsou jeho hlavní pracovní podmínky.

Teoretická část

2 DÍTĚ S TĚŽKÝM ZRAKOVÝM POSTIŽENÍM

Protože neexistují žádné oficiální statistiky, odhaduje se, že v České republice je kolem 60 000 až 100 000 zrakově postižených osob, z toho asi 10% je nevidomých (Hamadová, Květinová, Nováková, 2007).

Za zrakově postižené je označováno dítě, u kterého je schopnost interakce s prostředím omezena sníženou zrakovou ostroší, či poruchou v zorném poli. Je možné, že obě omezení se současně objeví u jediného dítěte. Významnou roli hraje i doba vzniku postižení a jeho etiologie. Z pohledu etiologie se jedná o postižení orgánu a nebo funkce orgánu. Podle doby vzniku dělíme postižení na vrozené, tedy vzniklé prenatálně či perinatálně a postižení získané, tedy takové, které vznikne v průběhu života, např. úrazem.

Pro účely vzdělávání se zrakově postižené děti dělí na pět hlavních skupin: slabozraké, se zbytky zraku, nevidomé, s poruchami binokulárního vidění a se zrakovým a kombinovaným postižením (Hamalová, Květoňová, Nováková, 2007).

2.1 Stupně zrakového postižení

Nejčastějším je dělení podle stupně postižení (Ludíková , 2004):

- Osoby nevidomé – za osobu nevidomou je považována osoba jejíž ireversibilní pokles centrální zrakové ostrosti je pod 3/60 až světlocit.

Dále ještě dělíme:

- Praktická nevidomost – pokles centrální zrakové ostrosti pod 3/60 do 1/60 včetně, binokulární zorné pole je menší než 10°, ale větší než 5° kolem centrální fixace.
- Skutečná nevidomost – pokles centrální zrakové ostrosti pod 1/60 až světlocit, binokulární zorné pole 5° a méně i bez porušení centrální fixace.
- Plná slepota (Amaurosa) – světlocit s chybnou projekcí až ztráta světlocitu.
- Osoby se zbytky zraku – jedná se o kategorii, která se nachází na hranicích mezi osobami slabozrakými a nevidomými.

- Osoby slabozraké – slabozrakost je charakterizována ireversibilním poklesem zrakové ostrosti na lepším oku pod 6/18 až 3/60 včetně.

Z praktického hlediska je dělíme na :

- Lehkou – do 6/60 včetně
- Těžkou – pod 6/60 do 3/60 včetně
- Osoby s poruchami binokulárního vidění – zrakové vnímání je narušeno na základě funkční poruchy.

2.2 Kategorie zrakových postižení

Světová zdravotnická organizace (WHO – World Health Organization), podle desáté revize Mezinárodní statistické klasifikace nemocí a přidružených zdravotních problémů, dělí zraková postižení do pěti kategorií:

- 1. Střední slabozrakost** - zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/18 (0,30) - minimum rovné nebo lepší než 6/60 (0,10); 3/10 - 1/10, kategorie zrakového postižení 1.
- 2. Silná slabozrakost** - zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 6/60 (0,10) - minimum rovné nebo lepší než 3/60 (0,05); 1/10 - 10/20, kategorie zrakového postižení 2.
- 3. Těžce slabý zrak** - a) zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 3/60 (0,05) - minimum rovné nebo lepší než 1/60 (0,02); 1/20 - 1/50, kategorie zrakového postižení 3
b) koncentrické zúžení zorného pole obou očí pod 20 stupňů, nebo jediného funkčně zdatného oka pod 45 stupňů
- 4. Praktická nevidomost** - zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí 1/60 (0,02), 1/50 až světlocit nebo omezení zorného pole do 5 stupňů kolem centrální fixace, i když centrální ostrost není postižena, kategorie zrakového postižení 4.
- 5. Úplná nevidomost** - ztráta zraku zahrnující stavy od naprosté ztráty světlocitu až po zachování světlocitu s chybnou světelnou projekcí.

2.3 Nejčastější diagnózy pro indikaci pedagogického asistenta

Mezi nejzávažnější diagnózy zrakových postižení patří **Retinopatie nedonošených** (*retinopathia prematororum*, *ROP* / z anglického *retinopathy of prematurity*/) – je onemocnění předčasně narozených dětí, které jsou nejzranitelnější pod 1250g porodní hmotnosti a pod 28 týdnů gestačního věku. Tyto děti nemají při narození dokončenou vaskularizaci sítnice, jejich cévy ještě nedorostly do periferních sítnicových částí. Nutný je pobyt v inkubátorech se zvýšeným přívodem kyslíku. Po jeho vysazení začínají v periférii sítnic bujet cévy, objevují se krvácení, krev ze sítnice proniká až do sklivce a celý stav se hojí tvorbou vaziva. To přivodí odchlípnutí sítnice s následnou ztrátou vidění. Případy ROP jsou rozdílné u některých zůstává vidění více či méně zachováno, každopádně však pokles zrakové ostrosti je od slabozrakosti až ke zbytkům zraku v pásmu praktické slepoty (Moravcová, 2004).

Další zrakovou vadou, která ovlivňuje dítě ve školním procesu je **Stargardtova makulární juvenilní degenerace** – začíná se projevovat většinou na počátku školní docházky, prvním projevem je snížení centrální zrakové ostrosti, dítě trpí výpadky zorného pole /skotomy/ a poruchami barvocitu. Postiženy jsou obě oči a nemoc progreduje. Zraková ostrost těchto dětí bývá na úrovni těžké slabozrakosti a zbytků zraku. Onemocnění je výhradně dědičné, takže v rodině bývají často stejně postiženi sourozenci, ale rodiče mohou být zdravými přenašeči (Moravcová, 2004).

Progresivní vadou vyskytující se u dětí školního věku je **Degenerativní myopie** (*myopia gravis*, *myopia gravis degenerativa*, těžká krátkozrakost)

Krátkozrakost je refrakční vadou oka. Toto onemocnění má progresivní charakter. Krátkozraké oko vidí zejména velmi špatně na dálku, protože dochází k lomu světelných paprsků před sítnicí v důsledku větší předozadní délky oka - bulbu. Na sítnici dopadá neostrý obraz. Zraková ostrost je tím horší, čím je myopická vada těžší. Rozlišujeme myopii lehkou do -4,0 Dioptrie, dále střední hodnoty -8,0 Dioptrie a těžkou nad -8,0 Dioptrie. Těžká krátkozrakost je označením pro myopii, která bývá doprovázena dalšími změnami tkání v oku.

Projevuje se již v předškolním věku a příčiny mohou být různé. Faktory, které ovlivňují růst oka, mohou být jak genetické, tak hormonální, např. v těhotenství.

Děti mohou vidět v rozmezí lehké slabozrakosti až po zbytky zraku. Jsou nápadně silnými brýlovými skly a někdy i mikroftalmem tj. nápadně malými bulby. Stupeň postižení vizu u myopia gratis se může nalézat v rozmezí od 0,35 (5/15) do 0,04 (2/50).

Myopii korigujeme brýlemi s čočkami rozptylnými nebo kontaktními čočkami. Pacienti s myopií gravis by se měli vyhnout činností jako např. těžká fyzická námaha, zvedání těžkých břemen, při sportovních aktivitách ve škole i mimo vyloučit činnosti, u kterých může docházet k překrvení hlavy, otřesy, údery do hlavy či oka, kotrmelce, stoje na hlavě, hluboké předklony (Moravcová, 2004).

K vzácným vadám zraku patří **Achromatopsie** je vrozenou geneticky podmíněnou aplazií neuroepitelu sítnice. Projevuje se sníženou zrakovou ostrostí většinou v pásmu slabozrakosti vedoucí ke vzniku nystagmu, poruchou barvocitu a silnou světloplachostí (fotofobií). Přesná příčina tohoto postižení není známa. Porucha není progresivní. Protože pacienta oslňuje i běžné denní světlo, doporučuje se nosit zatmavené brýle. Vidění bývá v průměru zhruba do pásma těžké slabozrakosti. Za jasného osvětlení je lze považovat za funkčně nevidomé.

Oslnění bývá největším problémem při pohybu na denním světle, tím více na slunci, na sněhu, u vodní plochy. Protože jde o postižení čípků aktivujících se za světla, při sníženém osvětlení za šera. Kdy jsou aktivovány tyčinky, vidí pacienti lépe (Vágnerová, 1995).

Zrakovou práci ovlivňuje také postižení, které se označuje jako **Nystagmus** – nazýváme tak bezděčné rytmické pohyby očí vykonávané v jednom i několika pohledových směrech. Vzniká poruchou tonické inervace okoohybných svalů, která je řízena souměrně z obou polovin CNS, z obou labyrintů a z obou sítnic.

Následující diagnózou u integrovaných dětí s asistentem pedagoga je **CVI** - centrální (kortikální) porucha zraku (*cortikal visual impairment*) není poruchou stavby oka, ale poruchou funkce mozku a zrakových drah.

Příčiny mohou být různé: prenatální, perinatální i postnatální, nedostatečný přísun kyslíku k mozku, krvácení, trombóza, hydrocefalus a další. K poškození mozku může dojít v kterémkoli věku.

Diagnostika je časově náročné vyšetření, je nutné akceptovat únavu dítěte a připravit si patřičný časový prostor. Je velmi variabilní a můžeme se setkat i s případem,

kdy výsledek preferenčního vizu se bude blížit normě a přitom dítě nebude schopno rozpoznávat tvary a číst černotisk. Tehdy bude nutná kompenzace hmatem a sluchem. U dítěte při zachovaném hmatovém vnímání budeme preferovat výuku čtení a psaní pomocí bodového písma (Moravcová, 2004).

Mezi nejzávažnější handicap řadíme **zrakové postižení v kombinaci s postižením tělesným**. „Příčinou této kombinace postižení bývají většinou nedostatky v celkové osobnosti jedince“ (Stoklasová in Ludíková 2005). Nejčastěji jde o kombinaci zrakového postižení různého stupně, DMO a epilepsie. Dětská mozková obrna je nejčastěji zastoupeným postižením při vrozeném kombinovaném postižení. Nejčastěji se jedná o formu spastickou, méně často je ve formě nespastické.

Tato kombinace postižení může vzniknout následkem úrazu, při automobilových nehodách, u nádorových onemocnění, úrazem oka, či degenerativními změnami na oku.

Důsledek tohoto spojení postižení jedince limituje v pohybu, a tím způsobuje i těžkosti v dosažení okolních předmětů. Přidá-li se k němu ještě těžká vada zraku nemá dítě ani dostatek stimulů, které by jej motivovaly k pokusům v oblasti motoriky. Při těžkém postižení horních končetin je problémem i nástup do školy a učení se číst v Braillově slepeckém písmu a ve psaní. Ale v dnešní době je mnoho elektronických pomůcek, které pomohou vyřešit i tyto komplikace. Postižení dolních končetin omezuje převážně v prostorové orientaci a samostatném pohybu. Komunikace osob s postižením v oblasti motorických funkcí se liší pouze v případě má-li parézu lícních svalů. Jinak je řeč na úrovni odpovídajícímu vývoji dítěte s těžkou zrakovou vadou.

3 ZVLÁŠTNOSTI V PSYCHOSOCIÁLNÍM VÝVOJI ZRAKOVĚ POSTIŽENÝCH

3.1 Předškolní věk

„Jde o období iniciativy, jeho hlavní potřebou je aktivita a sebeprosazení“ (Vágnerová, 1995) u závažněji postižených dětí tato potřeba nemusí vůbec vzniknout, zejména pokud se u nich nevytvářejí potřebné kompetence, jejichž prostřednictvím by se uspokojovala. U postižených dětí dochází mnohdy i v předškolním věku k preferenci stereotypu a závislosti na mateřské osobě. (Vágnerová, 1995) K emoční separaci

dochází, dle většiny autorů, až ve věku 4-5 let, kdy je dosaženo konstantní vnitřní reprezentace objektu matky (Vágnerová, 1995).

V poznávacích procesech hraje stále významnou roli vnímání (zejména zrakové), děti s těžkým zrakovým postižením kompenzují svoje nedostatky v této oblasti verbální aktivitou. Vývoj inteligence se může opožďovat, důsledkem omezení sensorické stimulace a nebo zanedbáním. „Stimulační deprivace se projevuje i změnou v zaměření pozornosti a v závislosti na tom odlišností v obsahu podnětové nabídky“ (Vágnerová, 1995). Vyřazení zrakových počitků překáží rozvoji pozornosti, a tím redukuje okruh objektů, které při vnímání vyvolávají spontánní zájem. „Jednotvárnost sluchových podnětů nevidomé rychle unavuje a vede k rozptýlení pozornosti.“

V rámci socializace by mělo být i těžce zrakově postižené dítě schopno respektovat obecně uznávané normy. Určitá omezení jsou zřejmá, opoždění je mnohdy více důsledek neadekvátního chování rodičů a se zrakovou vadou souvisí jen nepřímo (Vágnerová, 1995).

Důležitým mezníkem je vstup dítěte do předškolního zařízení. A tudíž vymezení sociálních rolí ve skupině vrstevníků. „Formování Já – osobní identita předškoláka je v tom, co dovede a jak to dospělí ocení“ (Vágnerová, 1995). Velký význam pro rozvoj osobnosti dítěte těžce zrakově postiženého má hra, ve které se uplatní dosavadní poznání a napodobování okolního světa. Rozvoj řeči umožňuje dětem sdělovat svá přání nebo své prožitky formou vyprávění. Často ale není schopno přesně odlišit své fantasie od skutečností.

Dítě s postižením zraku většinou pomaleji vyzrává nebo jeho vývoj bývá nerovnoměrný, a tak je i později zralé pro školní docházku. Zpravidla mají děti těžce zrakově postižené odklad školní docházky o jeden rok (Vágnerová, 1995).

3.2 Mladší školní věk

Nástup do školy je důležitým sociálním mezníkem. U postižených dětí funguje i jako potvrzení určité úrovně normality. Zrakově postižené děti však mívají nerovnoměrně rozvinuty schopnosti a dovednosti potřebné pro zvládnutí školních nároků. V tomto případě nejde o nerovnoměrný vývoj poznávacích procesů (ovlivněný sensorickou deprivací), ale i o prostředí a jeho nároky.

Nástup do školy lze mnohdy charakterizovat jako období krize identity dítěte.

Školní období je z hlediska svého základního zaměření hodnoceno jako fáze píce a snaživosti. Důležitou roli má školní výkon, který může pro rodiče zrakově postiženého dítěte fungovat jako kompenzační prostředek, důkaz relativní normality. Výkon a zejména jeho sociální ocenění mají značný význam pro sebehodnocení dítěte.

V případě zrakově postiženého žáka je větší riziko extrémního přístupu k hodnocení (nadměrné tolerance nebo negativní anticipace, zejména ve srovnání se zdravými dětmi).

Mladší školák uvažuje konkrétně a realisticky, akceptuje skutečnost jako danou. Školní zařazení spoluurčuje vývoj identity zrakově postiženého dítěte. Představuje vesměs první významnější zkušenost s vlastní odlišností (danou charakterem školy nebo srovnáním se zdravými spolužáky).

Ve škole je sebehodnocení čím dál víc ovlivňováno dětskou skupinou. I postižené dítě se hodnotí ve vztahu k ostatním dětem, především školní třídě, kde má určité postavení a určitou roli (Vágnerová, 1993). Dítě se ve skupině potřebuje nějak prosadit. Pro zrakově postižené je takové prosazení obtížnější, zejména jde-li o chlapce, pro něž jsou sociálně vysoce hodnocené kompetence častěji nedostupné (nesmí sportovat, nelze se s ním poprat apod.).

Mnohé postižené děti trpí v průběhu svého vývoje více či méně výrazným vlivem komplexnější deprivace či subdeprivace, v závislosti na kumulaci nepříznivých vlivů.

Psychický vývoj zrakově postiženého dítěte dostává ve formě školního vyučování silnou stimulaci. Na jedné straně je určitá úroveň rozvoje poznávacích procesů předpokladem, který umožňuje dítěti zvládnout požadavky školy, ale zároveň je jimi pozitivně ovlivňován (Vágnerová, 1995).

3.3 Puberta

Nejdůležitějším úkolem puberty je osamostatnění z vazby na rodinu a počátek hledání vlastní identity. Pro závažněji zrakově postiženého jedince může být emancipace z rodinných vazeb obtížněji realizovatelná než za normálních okolností.

Vývoj poznávacích procesů umožní pubescentovi opustit dosud platnou vazbu na konkrétní realitu a uvažovat i o možnostech, které nejsou nebo se ani nemohou stát

skutečností. V tomto směru se mění jeho vztah k vlastnímu handicapu (Vágnerová, 1995).

Pubertální vývoj je podmíněn hormonálními změnami. Ty s sebou přinášejí vesměs i větší či menší kolísavost emočního ladění. Subjektivní emoční nevyrovnanost je fakticky další změnou ve smyslu ztráty bývalé jistoty a stability. U zrakově postižených se zcela logicky odrazí i v postoji k vlastnímu handicapu, který je hodnocen citlivěji a představuje obvykle mnohem větší subjektivní problém než dříve (Vágnerová, 1995).

Další zátěž pro zrakově postižené pubescenty představuje volba povolání. Zraková vada se jeví být omezující ve všech složkách života a dospívající, mnohem víc než kdykoliv předtím uvažuje o možnostech seberealizace na nejrůznější úrovni. Povolání je na konci základní školní docházky významnou anticipovanou součástí identity.

Puberta představuje zátěž pro rodiče zrakově postižených dětí, zejména tehdy, pokud zaujmají hyperprotektivní postoj a nechtějí osamostatnění připustit. Proces socializace pokračuje v pubertě na jedné straně ještě větším uvolňováním vazeb s primární socializační skupinou, tj. rodinou. Na druhé straně vznikají nové sociální vztahy a role na různé úrovni. Těžce zrakově postižený pubescent mívá zcela obecně omezenější příležitost k navázání nových kontaktů a získání nových rolí (Vágnerová, 1995).

3.4 Adolescence

Adolescence je obdobím dalšího rozvoje vlastní identity a fází přípravy na povolání (jako součástí této identity). Pro zrakově postižené je nejvýznamnější skutečnost, že se na konci tohoto období zařazují, v rámci nástupu do zaměstnání, mezi zdravé. Pro některé z nich je tato zkušenost zcela nová. Vzhledem k tomu se může stát zdrojem další krize identity (Vágnerová, 1995).

V adolescenci nabývají na významu potřeba seberealizace a potřeba otevřené budoucnosti. V případě zrakově postižených se zvyšuje riziko obtížnějšího uspokojení těchto potřeb.

Zrakově postižený adolescent má poslední šanci uvolnit se z vazby na rodinu a získat pocit jistoty ve vztazích k vrstevníkům. Někdy se tato tendence projevuje vazbou na skupinu stejně postižených, ve které se handicapovaný jedinec necítí odlišný. Jindy naopak, převažuje akcentovaná potřeba identifikace se zdravými. Důležitou oblastí je partnerství, jako potvrzení vlastní přijatelnosti a normality.

Sociální mezníky typické pro toto období jsou dva: na jedné straně je to ukončení povinné školní docházky a na druhé straně dovršení přípravného profesního období (konec učebního oboru, střední školy).

Nerealistické aspirace u postižených obecně nejsou jen projevem infantilismu v usuzování, ale i výrazem obran v zátěžové situaci.

Vztahy s vrstevníky jsou v adolescenci velmi významné. Jejich existence umožňuje dokončit jeden z nejdůležitějších úkolů tohoto období: emancipaci od rodiny a postupné osamostatnění.

U zrakově postižených zůstává i v tomto období problém izolace a vytváření specifických zkušeností, které nemusí být v jiné oblasti použitelné.

Sdílení pocitů v přátelských vztazích funguje jako zdroj sebepoznání, ale i potvrzení jistoty (Vágnerová, 1995).

4 MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ ZRAKOVĚ POSTIŽENÝCH

4.1 Způsoby vzdělávání zrakově postižených dětí

Určujícím faktorem pro zařazení dítěte se zrakovým postižením do příslušného typu školy je zrakové postižení s ohledem na prognózu zrakové vady. Dalším hlediskem je mentální úroveň dítěte (Květinová, Švecová, 2000).

Konečné rozhodnutí je na rodičích nebo zákonných zástupcích dítěte, kteří celou situaci zváží společně se speciálním pedagogem či psychologem ze speciálně pedagogického centra.

Rodiče dětí se zrakovým postižením mají možnost v současné době rozhodovat o způsobu vzdělávání svých dětí a to buď ve speciálních školách nebo v *běžných školách formou individuální integrace*. Oba způsoby výchovy a vzdělávání mají své přednosti i nedostatky.

Speciální školy pro zrakově postižené, popř. speciální třídy pro zrakově postižené zřízené v běžných mateřských či základních školách jsou zárukou speciálně pedagogických přístupů, speciální péče a speciálních didaktických a technických pomůcek.

Vzdělávání ve speciálních třídách běžných škol umožňuje formou skupinové integrace kombinovat speciální výuku s výukou integrovanou (Keblová, 2001).

ZŠ pro zrakově postižené a třídy pro zrakově postižené při běžných školách jsou v současnosti zřízeny v Brně, Praze, Ústí n. Labem, Opavě, Kladně, Moravské Třebové, Litovli, Českých Budějovicích, Plzni, Ostravě (Vítková, 2003).

4.2 Podmínky integrativní výchovy a vzdělávání

Přijetí žáka do běžné školy závisí na rozhodnutí ředitele, který by měl informovat a dostatečně seznámit pedagogy s problematikou zrakového postižení. Nutností je seznámení se specifiky vyplývajícími ze zrakového postižení, jako je např. problematika prostorové orientace a samostatného pohybu, oblast optických a kompenzačních pomůcek a v neposlední řadě i odlišnosti v metodických postupech jednotlivých předmětech (Vítková, 2004).

Čím je integrace rozšířenější ve smyslu společného vyučování, o to větší vzniká potřeba pro učitele běžných škol dozvědět se něco víc o postižení, o jeho následcích a metodách a individualizovaných formách výuky.

Účinná integrace těchto žáků v běžných třídách vyžaduje vysokou profesionální úroveň učitelů, k čemuž je potřebné adekvátní vzdělání.

Velký význam pro vzdělávání jakékoli formy u zrakově postiženého žáka má raná pedagogická podpora. Je nutné připravovat dítě na integrativní vzdělávání již od domácí péče a předškolního zařízení.

Pro úspěšnou integraci je velmi důležitá týmová práce všech učitelů školy a samotných žáků s postižením. Je vhodné, aby si již od začátku žák sám dokázal říct, co zvládá a co potřebuje pro výuku (Hamadová, Květinová, Nováková, 2007).

Jelikož učitelé většinou nemají přístup k práci se zrakově postiženým žákem, je nezbytně nutné pro jejich další práci, aby spolupracovali se speciálním pedagogem ze speciálně pedagogického centra. Před nástupem žáka do školy by měl příslušný speciální pedagog poskytnout škole dostatek informací o stavu zrakových funkcí žáka,

kde jsou zdůrazněna jednotlivá obecná doporučení pro vyučovací proces. Dále pracovník SPC předá další kompletní informace o charakteristice žáka. Zároveň napomáhá třídnímu učiteli a dalším pedagogům při vytváření individuálně vzdělávacího plánu. Vhodné je, aby se učitelé mohli vzdělávat v dané problematice a tyto zkušenosti předávat mezi další zaměstnance školy a to nejen mezi úzce pracující se zrakově postiženým žákem. Speciální pedagog ze speciálně pedagogického centra nadále v průběhu školní docházky integrovaného žáka provází tohoto žáka a zároveň jeho pedagogy odbornou pomocí.

Důležitým faktorem je připravenost učitele. Pouhé zanícení bez základních znalostí příslušné oblasti speciální pedagogiky nestačí.

Třídní učitel by měl být s dostatečným předstihem informován o příchodu žáka se zrakovým postižením do jeho třídy. To mu umožní si daná specifika vzdělávání žáků se zrakovým postižením osvojit, samostatně si prostudovat odbornou literaturu a také se seznámit s rodinou dítěte a žákem samotným. Jelikož se rodiče účastní výběru školy, je vhodné tohoto stavu využít a snažit se o vytvoření dobrého vztahu učitele a rodičů již před nástupem do školy. Také návštěva samotného dítěte může pomoci učiteli odbourat případné úzkosti. Efektivní a soustavná spolupráce rodina – škola napomáhá rodičům, tak pedagogům při pokroku dítěte. Učitel také zajišťuje přátelskou atmosféru ve třídě (Vítková, 2004).

Ohleduplné chování učitele vůči zrakově postiženému žákovi je nezbytně nutné pro vytvoření jeho pozice ve třídě. Emocionální a sociální vztahy uvnitř třídy a mezi učitelem a třídou se nejlépe vyvíjejí, zaujme-li učitel ke zrakově postiženým žákům stejný postoj, jako k žákům zdravým (Vítková, 2004).

Naprostou klíčovou podmínkou pro úspěšný průběh integračních snah je bezproblémové přijetí postiženého dítěte spolužáky. Tomu by měla odpovídat i příprava třídního kolektivu před příchodem zrakově postiženého žáka.

V procesu integrace je velmi důležitá také spolupráce s rodiči postiženého dítěte, neboť právě rodiče jsou společně se svým dítětem s učiteli a ostatními odborníky spoluvůrci individuálně vzdělávacího plánu a měli by se snažit o úzkou spolupráci se školou, kterou jejich dítě navštěvuje (Hamadová, Květoňová, Nováková, 2007).

Při zařazení zrakově postiženého žáka do běžné třídy v rámci pedagogické integrace je nutné zabezpečit určité materiálně technické zázemí pro žáka, jež následně

zajistí dodržování zrakové hygieny, samostatný pohyb a prostorovou orientaci, dostatečný přístup k informacím a pochopení učiva.

Zrakově postižený žák potřebuje většinou dvakrát tak dlouhou dobu než ostatní žáci. Jsou-li právě pracovní prostor, pomůcky a techniky práce optimální, je zrakově postižený žák schopen úlohu zvládnout tak rychle, jako jeho zdraví spolužáci (Vítková, 2004).

Pokud je dítě integrováno, má dobrý prospěch a podporující rodinné zázemí, může být školními výkony kompenzována jeho nevýhodná role člověka s postižením, učí se zacházet se svými limitovanými kompetencemi, reálně hodnotit sebe sama a svou životní situaci. Opačný případ, tedy integrace dítěte, které dobře neprospívá a nemá plně funkční rodinné zázemí, může být pro dítě negativní zkušeností a posílit v něm pocit nízkého sebevědomí (Vágnerová, 1995).

4.3 Speciálně pedagogické metody

Při vyučování zrakově postižených žáků jsou využívány podle Keblové především speciálně pedagogické metody.

Jedná se o metody reedukační. Jsou to postupy zaměřené na nápravu nebo rozvoj poškozeného orgánu nebo jeho funkce. Pro nápravu a rozvoj poškozeného smyslu se využívá reedukačních pomůcek. Tyto pomůcky napomáhají vyrovnávat nedostatečné rozvinuté, případně porušené funkce využíváním funkcí zachovalých nebo přestavbu jen částečně narušených funkcí. Umožňují potřebnou samostatnost pro vykovávání různých činností.

Např.: optické pomůcky napomáhají odstraňovat optické vady. Jedná se především o brýle, lupy, čtecí zařízení atd. (Keblová, 2001).

Dále pak o metody kompenzační a těchto se využívá, když orgán nebo funkce je zcela, nebo prakticky zcela zničena. Proto se speciální pedagogika soustředí na zdokonalení nepostižených smyslů a funkcí, které se používají jako zastupující (sluch, čich, hmat, pohyb...). Specifika podoby této metody se odráží v zapojení sensorických, pohybových, nebo poznávacích funkcí. Dále podle toho, jaký konkrétní výchovně vzdělávací cíl sledují (čtení, psaní...). Pro nahrazení defektní funkce se používá kompenzačních pomůcek. Jedná se o předměty, které zvyšují kvalitu života v různých

činnostech běžného života. Například při psaní, čtení, tělesné výchově, sebeobslužných činnostech, aktivitách volného času apod. (Keblová, 2001).

U edukačních metod při koncipování obsahu vzdělávání se vychází z potřeby poznat nejbližší prostředí, zvládnout běžné životní situace, zvládnout obsah a rozsah učiva příslušné školy. Při tom výběr edukačních metod závisí na mnoha činitelích zejména na druhu a stupni postižení, na cílech a obsahu vzdělávání, na vybavení školy a žáka vhodnou kompenzační technikou (Keblová, 2001).

Následující metoda rehabilitace se užívá v procesu učení žít s vadou, v procesu překonávání neschopností v individuálních i společensky významných činnostech, jako proces prevence je akceptace vady, životní pohoda a v nejvyšším stupni také integrace. Specifickým problémem zrakově postižených je vysoká míra deficitu, komplikace v prostorové orientaci a v bezpečnosti pohybu, značné problémy v sebeobsluze a v samostatnosti (Jesenský, 1992).

Vlastní metody vzdělávání pak dělíme na všeobecné, modifikované (běžné metody upravené pro potřeby dítěte s postižením) a metody speciální, které se opírají především o zájem dítěte, jeho potřeby a možnosti jak tělesné, tak psychické (Vítková, 1994).

5 CHARAKTERISTIKA INTEGRACE

5.1 Pojem integrace

Myšlenky o síle a účinnosti vzdělávání při řešení společenských problémů byly v historii lidstva formulovány již mnohokrát. Od Sokratovského ztotožňování nevědomosti se zlem, přes renesanční myslitele formulující utopické ideje o osvícené vládě a vzdělaném národu, Komenského myšlenky o vzdělávání všech a pro všechny, ideje osvícenců atp. přichází-li někdo dnes s podobnou myšlenkou, musí si být vědom, že se jen řadí k velikému zástupu, který už tu v historii lidstva byl (Vítková, 2003).

Lidský druh se liší od ostatních druhů kromě jiného i výhodou lepší komunikativnosti. Její podstatou je nejen jazyk, ale i schopnost myšlení, společenské soužití a v jeho rámci možnost lidského souznění, soudržnosti a spolupráce.

Pojem integrace použil průkopník moderní české speciální pedagogiky profesor Sovák k označení nejvyšší míry zapojení postiženého člověka do pracovního i

společenského života. Je to nejvyšší stupeň socializace, tj. úplné splynutí se zdravou společností (Sovák, 1984).

Definice přijatá WHO v roce 1976 vymezuje integraci jako sociální rehabilitaci, schopnost příslušné osoby podílet se na obvyklých společenských vztazích (Vítková, 2003).

Profesor Jesenský označuje integraci jako stav, kdy se zdravotně postižený jedinec vyrovnal se svou vadou, žije a spolupracuje s nepostiženými, prokazuje výkony a vytváří hodnoty, které společnost intaktních uznává jako rovnocenné, společensky významné a potřebné. Integraci zdravotně postižených tedy chápeme jako vytváření společenství, jehož jsou zdraví a zdravotně postižení rovnoprávními členy, jako vzájemné přijímání ve všech oblastech společenského života (Jesenský, 1995).

Nejvýstižnější definici integrace lze převzít od současného švýcarského odborníka v oblasti integrální pedagogiky Bürliho, který konstatuje, že integrace je snaha poskytnout v různých formách výchovu a vzdělání jedinci se specifickými vzdělávacími potřebami v co možná nejméně omezujícím prostředí, které optimálně odpovídá jeho skutečným potřebám (Vítková, 2003).

Školní integrace předpokládá změněné chápání postižení. Vychází se především ze specifických vzdělávacích potřeb, pro které se má poskytnout nejvyšší individuální nabídka podpory. Školní integrace znamená, že se postiženým dětem poskytuje výchova a vzdělávání podle jejich specifických potřeb spíše v běžném typu školy než ve speciálních školách. **Integrační proces** je chápán jako pokračující redukce odstupů.

Integrace reflektuje snahy o umístění žáků se speciálními vzdělávacími potřebami do prostředí hlavního vzdělávacího proudu.

Postižení se mají vzdělávat v co možná nejvyšší míře se svými vrstevníky, nemusí být vždy vyučováni v běžné třídě. Rozsah společného vzdělávání není pevně stanoven, musí být uvážěn v souvislosti s potřebami jednotlivých žáků.

Integrace se pokládá za vzájemný proces, ve kterém se obě strany k sobě přibližují a mění se, takže roste oboustranná pospolitost a sounáležitost (Vítková, 2003).

Cíl integrace spočívá v možnosti vytvořit v kontextu rovnosti šancí vzájemné porozumění a přijetí mezi postiženými a nepostiženými. To znamená brát i dávat na obou stranách.

5.2 Formy integrace

Termín „integrace“ podle slovníku cizích slov označuje „sjednocení, scelení, spojení“. V současné pedagogické teorii i praxi se pod tímto pojmem nejčastěji rozumí vzdělávání postižených jedinců společně s jejich nepostiženými vrstevníky.

Formy integrace:

- Fyzická – popř. lokální - znamená přítomnost postižených a nepostižených na stejném místě
- Funkční – participují na ní obě skupiny
- Sociální – všichni patří ke stejné skupině
- Společenská – představuje skutečnou účast na kulturním a společenském životě

Zdařilé integraci musí předcházet vytvoření určitých podmínek, bez nichž je nejen zbytečné, ale i nezodpovědné dítě s handicapem vůbec do běžné školy přijmout. Kromě rodiny samotného žáka musí být připravena i škola a to po všech stránkách (Vítková, 2004).

Důležitým faktorem je připravenost učitele. Pouhý entuziasmus bez základních znalostí příslušné oblasti speciální pedagogiky nestačí. Pro efektivitu vzdělávacího systému a zvláště jeho integrované součásti jsou důležité postoje a soudy pedagogů. A to jak v obecné rovině, tak speciálně u učitelů ve třídách s dětmi s postižením. Za jeden z rozhodujících činitelů je jistě dobrovolnost ze strany pedagoga k přijetí postiženého dítěte. Žádný učitel by neměl být přinucen proti svému přesvědčení k integraci.

Naprosto klíčovou podmínkou pro úspěšný průběh integračních snah je bezproblémové přijetí postiženého dítěte spolužáky. Tomu by měla odpovídat i příprava kolektivu dětí před příchodem zdravotně postiženého dítěte. Jedním z důvodů odmítnutí integračních tendencí, zejména v počátcích 90. let, byly obavy z odmítnutí dítěte zdravými spolužáky (Vítková, 2003).

Integrace postiženého bude úspěšná, pro dítě pozitivní, budou-li kladné aspekty integračního procesu převyšovat nad aspekty zápornými, bude-li součet pomyslných kladných bodů vyšší, než kdyby dítě navštěvovalo speciální školu.

Je nutné, aby postižené dítě integrující se do society, se nestalo terčem verbálních a agresivních útoků ze strany spolužáků, aby nezůstalo sociálně izolováno

v dané societě, aby s ním nebylo zacházeno soucitně a aby se neetabloval jako kuriozita třídy. Nepřípustný je také druhý extrém, kdy se učitel věnuje zdravotně postiženému dítěti a má na ostatní děti minimum času.

Uvedené aspekty lze shrnout v konstatování: „*Vzdělávejme postižené v běžných školách, pokud je to možné, ve speciálních, pokud je to nutné!*“ (Vítková, 2004).

5.3 Faktory integrace

Mezi základní faktory, které významným způsobem mohou ovlivnit průběh i úspěšnost integrace patří zejména,

- Rodiče a rodina
- Škola
- Učitelé
- Poradenství a diagnostika
- Forma a integrace
- Prostředky speciálně pedagogické podpory
- Doprava dítěte
- Kompenzační a učební pomůcky
- Úprava vzdělávacích podmínek osobní, pedagogický asistent
- Další faktory jsou architektonické bariéry, sociálně psychologické mechanismy, organizace zdravotně postižených

Nikoliv náhodou mezi faktory, ovlivňující úspěšnost integrace, chybí samo dítě s postižením, protože ono samo je hlavním a nejdůležitějším aktérem procesu, nikoli jeho „faktorem“.

Stejně jako u dítěte zdravého je vhodné, pokud je k návštěvě školy připravováno a motivováno. Vše bude zvýrazněno a ovlivněno druhem a stupněm postižení. Dítě by mělo být připraveno účastnit se běžného života školy, s úpravami danými jeho zdravotním postižením (Michalík, 2000).

Obecně je proces integrace snaha o nenásilné a přirozené začlenění jedince s různým druhem a stupněm postižení do adekvátní reality. Touto realitou je chápána rodina, skupina vrstevníků, kontakty s lidmi v blízkém okolí, školní kolektiv apod.

Tento pojem je postupně nahrazován pojmem „inkluze“, který dle přesného anglického pojmu „to be included“ vyjadřuje být součástí. A dle Novákové je pojem integrace nahrazován, neboť zahrnuje v sobě způsob, kdy někdo nebo nějaká skupina je vyřazena a je integrována zpátky. Dále je inkluzivní prostředí specifické tím, jak je schopno vybudovat systém, jenž je inkluzivní a strukturován směrem k plnění všech speciálních potřeb jedince s postižením (Vítková, 2003).

5.4 Pedagogická integrace

Speciální pedagogika chápe integraci, jehož jsou zdraví a postižení rovnoprávními členy, jako společné soustředění sil k ochraně a pomoci každému jednotlivci vzájemné, partnerské přijímání ve všech oblastech společného života (Vítková, 2003).

Podle Jankovského úspěšnost školské integrace ovlivňuje řada faktorů. Nejdůležitějším faktorem je rodina, která přímo působí na jedince od hodnotové orientace po vyrovnání se s realitou pečovatele o dítě s postižením.

Dalšími faktory je ekonomická úroveň státu a škola, do níž má být dítě integrováno, která musí před přijetím dítěte zajistit specializaci zaměstnanců, speciální pomůcky, bezbariérovost apod. Neméně důležitým faktorem je kvalita diagnostické a metodické pomoci odborných zařízení. Důležitý je též postoj komunity k procesu integrace (Jankovský, 2001).

Nováková uvádí, že se postižení žáci mají vzdělávat, v co možná nejvyšší možné míře se svými vrstevníky, nemusí být vždy vyučováni v běžné třídě ani rozsah vzdělávání není pevně stanoven, musí být, ale uvážen s potřebami dítěte (Vítková, 2003).

5.5 Vzdělávací programy

Aby mohly být naplněny cíle vzdělávání, zpracovává Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR Národní program vzdělávání, v něm jsou rozpracovány hlavní cíle vzdělávání. Cíle tento plán vymezuje hlavní oblasti vzdělávání, obsahy vzdělávání a prostředky, které jsou nezbytné k dosahování těchto cílů. Pro každý obor

vzdělání v jakémkoliv stupni vzdělávání se pak vydávají Rámcové vzdělávací programy. Ty stanoví konkrétní cíle, formy, délku a povinný obsah vzdělávání.

Rámcové vzdělávací programy musí odpovídat nejnovějším poznatkům vědních disciplín pedagogiky a psychologie, o účinných metodách a organizačním uspořádání vzdělávání přiměřeně věku a rozvoji vzdělávaného. Rámcové vzdělávací programy opět vypracovává Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy po projednání s příslušnými ministerstvy.

Na pomyslně nejnižším stupínku stojí Školní vzdělávací programy, které musí být v souladu s Rámcovými vzdělávacími programy. Program vydává ředitel školy. Obsahem programu jsou zejména konkrétní cíle vzdělávání, délka, forma, obsah a časový plán. Dále podmínky přijímání uchazečů, průběh a ukončování vzdělávání, včetně podmínek pro vzdělávání žáku se speciálními vzdělávacími potřebami a označení dokladu o ukončeném vzdělání. Dále stanoví popis materiálních personálních a ekonomických podmínek a podmínek bezpečnosti práce (www.msmt.cz).

Žáci se zrakovým postižením se mohou vzdělávat na základě Školních vzdělávacích programů korespondujících s Rámcově vzdělávacím programem za předpokladu, že pro jejich vzdělávání budou vytvořeny potřebné podmínky. Tyto podmínky jsou individuálně odlišné a musí odpovídat stupni a druhu postižení jednotlivých dětí (Vítková, 2004).

Děti s jakýmkoliv postižením mají stejné základní fyzické, psychické a sociální potřeby jako ostatní děti. Navíc mají speciální potřeby vyplývající z postižení. Mnohé z nich se mohou stát v dospělosti plnohodnotnými členy společnosti (Keblová, 2001).

Proto zákon zaručuje dětem se zvláštními potřebami právo bezplatně užívat při vzdělávání speciální učebnice a speciální diakritické a kompenzační učební pomůcky.

Ředitel jakékoliv vzdělávací instituce, může ve třídě nebo studijní skupině zřídit funkci asistenta pedagoga. Také může na požádání zákonného zástupce s doporučením školského poradenského zařízení povolit vzdělávání podle individuálního plánu.

Ve vzdělávání dětí se speciálními vzdělávacími potřebami hrají významnou roli školská poradenská zařízení. Tyto zařízení zajišťují pro děti a jejich zákonné zástupce, pro školy a školská zařízení informační, diagnostickou, poradenskou a metodickou činnost. Poskytují odborné speciálně pedagogické a pedagogicko-psychologické služby,

preventivně výchovnou péči a napomáhají při volbě vhodného vzdělávání dětí, žáků nebo studentů a v přípravě na budoucí povolání.

Školská poradenská zařízení dále spolupracují s orgány sociálně-právní ochrany dětí a orgány péče o mládež a rodinu, zdravotnickými zařízeními, popřípadě s dalšími orgány a institucemi (Vítková, 2004).

6 ASISTENT

Nejzásadnější koncepční změnou ve vzdělávání handicapovaných je skutečnost, že výchova a vzdělávání postižených dětí přestává být doménou speciálního školství a v souvislosti s integračními trendy se postupně stává záležitostí všech typů škol a školských zařízení (Vítková, 2004).

Charakter speciálních potřeb integrovaného žáka může vyžadovat natolik individuální přístup, že neumožňuje vyučujícímu věnovat se v potřebné míře žákovi a ostatním dětem ve třídě. V těchto situacích je ve třídě nutná přítomnost další osoby – asistenta pedagoga.

Asistent pracuje ve třídě vždy na základě posouzení a doporučení odborného pracoviště.

Asistent je veden třídním učitelem a pracuje podle jeho pokynů. Účastní se aktivně sestavování IVP, je třeba, aby měl k dispozici potřebné pomůcky, je seznámen s dítětem a jeho rodinou, se specifickými potřebami dítěte. Asistent po dohodě s učitelem pracuje ve třídě s integrovaným žákem i s ostatními dětmi.

Zodpovědnost za školní vzdělávání integrovaného žáka nese třídní učitel a další učitelé vyučující integrovaného žáka. Asistent pracuje podle pokynů učitele a nestává se učitelem integrovaného žáka, pro jejich oboustrannou podporu ve spolupráci je důležitá vzájemná informovanost a vymezení kompetencí (Rytmus, 2003).

Důležité jsou v tomto případě pravidelné schůzky učitele a asistenta, kdy dochází k výměně informací o práci integrovaného žáka a asistent získá od učitele instrukce pro svou práci, a to jak s integrovaným žákem, tak s ostatními dětmi.

Na učiteli vždy zůstává zadávání a kontrola domácích úkolů, zadávání a hodnocení školní práce, zapisování známek do žákovské knížky, pozitivní i negativní hodnocení chování integrovaného žáka (Rytmus, 2003).

6.1 Dokumenty podstatné pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami

Při zabezpečování úspěšného vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami jsou z hlediska činnosti MŠMT akceptovány především tyto dokumenty:

- Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha (Praha, 2001)
- Dlouhodobý záměr vzdělávání a rozvoje výchovně vzdělávací soustavy České republiky (Praha 2002)
- Nařízení vlády č. 689 ze dne 22. 12. 2004
- O soustavě oborů vzdělávání v základním, středním a vyšším odborném vzdělávání
- Vládní usnesení č. 605 ze dne 16.6.2004 – Střednědobá koncepce státní politiky vůči občanům se zdravotním postižením
- Vládní usnesení č.1004 ze dne 17.8.2005 – Národní plán podpory a integrace občanů se zdravotním postižením na období 2006-2009, vycházející z cílů a úkolů Střednědobé koncepce.

6.1.1 Zákony

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je v resortu školství v současnosti zajišťováno ve smyslu těchto legislativních předpisů:

- Zákon č. 561/ 2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů, především zákona č. 383/2005 Sb.
- Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů

6.1.2 Vyhlášky

- Vyhláška MŠMT ČR č. 14/2005 Sb., o předškolním vzdělávání
- Vyhláška MŠMT ČR č. 48/2005 Sb., o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky

- Vyhláška MŠMT ČR č. 492/2005 Sb., o krajských normativech
- Vyhláška MŠMT ČR č. 72/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních
- Vyhláška MŠMT ČR č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a vzdělávání dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných
- Vyhláška MŠMT ČR č. 74/2005 Sb., o zájmovém vzdělávání
- Vyhláška MŠMT ČR č. 107/2005 Sb. o školním stravování
- Vyhláška MŠMT ČR č. 108/2005 Sb., o školských výchovných a ubytovacích zařízeních a školských účelových zařízeních

Informace MŠMT:

- Informace MŠMT k zabezpečení vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami s podporou asistence č.j. 14 453/2005-24 (Věstník MŠMT č. 10/2005)

(Teplá, Šmejkalová, 2007)

6.2 Vývoj problematiky asistenčních služeb při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v ČR

Minulost

Do roku 1997 bylo běžnou praxí v našich školách, kde se vzdělávali žáci se speciálními vzdělávacími potřebami, působení jednoho pedagogického pracovníka – učitele – ve třídě.

Od roku 1997 byla poprvé ustanovena možnost souběžného působení dvou pedagogických pracovníků v jedné třídě.

Zajištění podpůrných asistenčních služeb:

- **Interním pracovníkem školy** /školského zařízení, dalším učitelem nebo vychovatelem školní družiny či internátu, v jehož pracovní náplni je stanoven obsah i rozsah individuální péče o dítě/ žáka se zdravotní postižením.
- **Pracovníkem civilní služby** ve smyslu Metodického pokynu k zabezpečení výkonu civilní služby ve školách a školských zařízeních č.j. 23 318/99-24.

- **Osobním asistentem**, sjednaným pro žáka buď na oboru sociálních služeb příslušného krajského úřadu, úřadu práce, který postupuje podle zákona č. 218/2000 Sb. Včetně realizační metodiky a přiděluje na základě Dohody o vytvoření veřejně prospěšné práce asistenční službu subjektu, který si o no požádá a má ve své zřizovací listině výkon sociálních služeb, či na bázi aktivit občanských sdružení (např. Rytmus, Akord v Praze), nadací (Výbor dobré vůle Olgy Havlové) a dalších institucí.
- **Asistentem třídního učitele** ve smyslu Metodického pokynu MŠMT ke zřizování přípravných tříd pro děti se sociálními znevýhodněním a k ustanovení funkce vychovatele – asistenta učitele č.j. 25 484/2000- 22. Upřednostňován je zde však asistent z prostředí romské komunity s cílem předcházet komunikačním a adaptačním obtížím a dalším výchovně vzdělávacím problémům především u žáků romského etnika.
- **Studenty** středních škol, především pedagogických, zdravotnických a sociálně právních, studenty vysokých škol, především pedagogických fakult, a to v rámci jejich krátkodobých i dlouhodobých praxí.

Současnost od roku 2005

Podpůrná asistenční služba může být v současnosti v České republice zajišťována prostřednictvím resortu školství, kdy je chápána funkce asistenta pedagoga jako podpůrná služba při vzdělávání a to *pro žáky se zdravotním postižením*

- integrované v běžných mateřských, základních, středních a vyšších odborných školách
- s těžkým zdravotním postižením ve speciálních školách

a *pro žáky se sociálním znevýhodněním (především rómský asistent)*

- v přípravných třídách běžných i speciálních škol
- v běžných i speciálních školách

Resort práce a sociálních věcí zajišťuje sociální službu prostřednictvím funkce osobního asistenta.

6.3 Legislativní zabezpečení funkce asistenta pedagoga

Zákon č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů § 2 odst.2

Přímou pedagogickou činnost vykonává:

1. učitel
2. vychovatel
3. speciální pedagog
4. psycholog
5. pedagog volného času
- 6. asistent pedagoga**
7. trenér
8. vedoucí pedagogický pracovník

Odborná kvalifikace asistenta pedagoga

Asistent pedagoga získává odbornou kvalifikaci:

- ❖ vysokoškolským vzděláním získaným studiem v akreditovaném studijním programu v oblasti pedagogických věd
- ❖ vyšším odborným vzděláním získaným v akreditovaném vzdělávacím programu vyšší odborné školy v oboru vzdělání zaměřeném na přípravu pedagogických asistentů nebo sociální pedagogiku
- ❖ středním vzděláním s maturitní zkouškou získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělávání v oboru vzdělání zaměřením na přípravu pedagogických asistentů
- ❖ středním vzděláním s výučním listem získaným ukončením vzdělávacího programu středního vzdělání a studiem pedagogiky
- ❖ základním vzděláním a absolvováním akreditovaného vzdělávacího programu pro asistenty pedagoga uskutečňovaného zařízeními dalšího vzdělávání pedagogických pracovníků

Konkrétní náplň práce, rozsah a rozpis jednotlivých činností pro asistenta pedagoga stanoví ředitel školy na základě písemných podkladů a doporučení speciálně

pedagogického centra, dále pak na základě skutečných potřeb jednotlivého žáka a také na základě podmínek ve škole.

Hlavními činnostmi asistenta pedagoga jsou pomoc při přizpůsobení se školnímu prostředí, pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti, pomoc při komunikaci se žáky, při spolupráci se zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází (Teplá, Šmejkalová, 2007).

Doporučené činnosti „asistenta pedagoga“ u žáka se zdravotním postižením integrovaného v běžné základní škole odborem speciálního vzdělávání MŠMT ČR

- ❖ speciálně pedagogické metody výuky čtení, psaní a počítání
- ❖ podpora smyslového vnímání, pozornosti, koordinace, myšlenkových operací, způsobů chování v rámci multisenzoriální výchovy
- ❖ trénink úpravy chování
- ❖ aktivizace izolovaných schopností
- ❖ rozvoj grafomotoriky
- ❖ speciální logopedické činnosti
- ❖ alternativní komunikační programy
- ❖ výuka prostorové orientace
- ❖ výuka znakové řeči
- ❖ psychoterapeutická sezení
- ❖

Žádost o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga obsahuje název a sídlo právnické osoby, která vykonává činnost školy, počet žáků a tříd celkem, počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, dosažené vzdělání asistenta pedagoga, předpokládanou výši platu nebo mzdy, zdůvodnění potřeby zřízení funkce asistenta pedagoga, cíle, kterých chce ředitel školy zřízením této funkce ve škole dosáhnout, a náplň práce asistenta pedagoga (Teplá, Šmejkalová, 2007).

6.4 Ekonomické zabezpečení funkce asistenta pedagoga

MŠMT ČR vyčleňuje na integraci postižených žáků každoročně částku cca 150 milionů Kč. Tyto finanční prostředky jsou rozepsány z úrovně MŠMT na školské územní orgány úměrně počtu žáků mateřských, základních a středních škol v územní působnosti každého územně správního celku (kraje).

MŠMT ČR poskytuje finanční prostředky na pedagogické asistenty všem 14 krajům ČR každoročně v rámci finančních prostředků na integraci a z těchto zdrojů by měl být placen i asistent pedagoga pro konkrétní žáky s těžkými formami zdravotního postižení.

Ekonomické zabezpečení vzdělávání je legislativně upraveno vyhláškou MŠMT ČR č. 492/2005 Sb., o krajský normativěch.

Financování tedy probíhá normativně, na základě krajských normativů a v případě, kdy takto stanovené přímé výdaje nezabezpečují realizaci upravených vzdělávacích programů nebo specifika individuálně vzdělávacího plánu, krajský úřad tyto potřeby dofinancuje mimonormativně, tj. z vytvořené rezervy.

Normativní financování vzdělávacích potřeb žáků se zdravotním postižením pomocí krajských normativů probíhá pomocí základní částky, která je závislá na tom, o jakého žáka se jedná, jestli navštěvuje mateřskou školu, základní nebo základní školu speciální, či střední školu. A také financování probíhá na základě příplatku, který je závislý na druhu zdravotního postižení, tzn. jestli se jedná o postižení mentální, zrakové, sluchové tělesné apod. a druhou podmínkou pro získání příplatku je způsob integrace, tzn. individuální, skupinová (Teplá, Šmejkalová, 2007).

Platové zařazení asistenta pedagoga ve školách zřizovaných státem, krajem, obcí a svazkem obcí ve smyslu nařízení vlády č. 469/2002 Sb., ve znění nařízení vlády č. 331/2003 Sb., katalog prací č. 2.16.3, se uskutečňuje na základě nejnáročnějších požadovaných činností a odborné kvalifikace.

Platové zařazení je možné od 4. do 8. platové třídy podle požadavků školy a školského zařízení na náročnost vykonávané práce. Asistent pedagoga je pedagogických pracovníkem, proto mu náleží platový tarif podle přílohy č. 2 nařízení vlády č. 330/2003 Sb., ve znění pozdějších předpisů a 8 týdnů dovolené.

Míru přímé pedagogické činnosti stanoví asistentu pedagoga ředitel školy nebo školského zařízení podle přílohy Nařízení vlády č. 75/2005 o přímé pedagogické činnosti v rozsahu 20 až 40 hodin týdně podle potřeby školy či školského zařízení (Teplá, Šmejkalová, 2007).

6.5 Osobní asistence

Pokud integrované dítě vyžaduje pomoc osobního asistenta, jedná se o sociální službu zajišťovanou Ministerstvem práce a sociálních věcí. V oblasti vzdělávání je osobní asistent využíván rodiči především k doзору a dopomoci při dopravě žáka do školy a ze školy včetně jeho převlékání, oblékání a přezouvání před zahájením a po ukončení výuky (Teplá, Šmejkalová, 2007).

Z definice osobní asistence uváděné Ministerstvem práce a sociálních věcí ČR vyplývá, že jde o „osobní pomoc se zvládnutím běžných každodenních dovedností a úkonů, které by člověk dělal sám, nebýt zdravotního postižení, nebo jiné znevýhodňující okolnosti.“

Ve školním prostředí osobní asistent poskytuje většinou fyzickou pomoc dětem s postižením. Nejedná se o pedagogickou nebo pomocnou pedagogickou činnost jako v případě asistenta učitele (Rytmus, 2003).

Legislativní zabezpečení „osobní asistence“ představuje § 38 odst. 1 a odst. 2 zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ze dne 14. 3. 2006.

Osobní asistence je terénní služba poskytovaná osobám, které mají sníženou soběstačnost z důvodu věku, chronického onemocnění nebo zdravotního postižení, jejichž situace vyžaduje pomoc jiné fyzické osoby. Služba se poskytuje bez časového omezení, v přirozeném sociálním prostředí osob, při činnostech, které osoba potřebuje.

Služba obsahuje zejména tyto základní činnosti:

1. pomoc při zvládnutí běžných úkonů péče o vlastní osobu
2. pomoc při osobní hygieně
3. pomoc při zajištění stravy
4. pomoc při zajištění chodu domácnosti,
5. výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti,
6. zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,

7. pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

Doporučené činnosti „osobního asistenta“

(příklad MPSV – podpůrné služby žákům s těžkým či kombinovaným zdravotní postižením)

- ❖ dozor a dopomoc při dopravě žáka (do školy a ze školy, přesuny po budově školy)
- ❖ pomoc při dýchání (zacházení s respirátorem, podpůrné prostředky při dýchání...)
- ❖ pomoc při omezeném pohybu (měnit pozice ležení ...)
- ❖ střídání pozice v prostoru (ležení v lehátku, s klínem, sezení v invalidním vozíku.....)
- ❖ princip vertikalizace (stoj ve stojanu, přidržovaný stoj, volné stání...)
- ❖ podpora pohybu (chůze s pomůckami, volná chůze....)
- ❖ ortopedické pomůcky
- ❖ výživa – jídlo a pití
- ❖ péče o kůži (péče o vlasy a nehty, popř. o dekubity)
- ❖ ústní hygiena (péče o zuby a ústní dutinu, polykání, kousání, pohybování rty, uzavření úst)
- ❖ péče při vyměšování (intimní hygiena, zavinování a přebalování dětí)
- ❖ medikace (aplikace léků podle lékařského předpisu jako např. anti-epileptika)
- ❖ oblékání, vysvlékání, převlékání (přiměřeného oblečení vzhledem k počasí a činnostem)
- ❖ používání přiměřených podpůrných prostředků a pomůcek (lůžko, vozík, bazén...)
- ❖ zvláštní opatření (didaktické hračky a pomůcky pod vedením speciálního pedagoga)

(Teplá, Šmejkalová, 2007).

7 PORADENSKÝ SYSTÉM

Narození dítěte s postižením představuje zátěž pro celou rodinu a zejména pak pro rodiče. Život s postiženým dítětem není v dnešní společnosti lehký. Ukazují se nejrůznější bariéry, které se stávají velkými překážkami v každodenním životě těchto rodin.

Rodičům je zapotřebí v této životní situaci účinným způsobem pomoci. Tento nesnadný proces je ovšem velmi zatěžkávající poutí, jíž nemohou rodiče procházet zcela osamoceni. Tyto rodiny mají právo na podporu a pomoc, jak materiální, tak poradenskou.

Měli by jim při ní účinným způsobem doprovázet odborníci z tzv. pomáhajících profesí, kteří patří do multidisciplinárního týmu ucelené rehabilitace (Michalík, 2000).

7.1 Poradenství jako součást systému ucelené rehabilitace

Poradenská praxe, resp. poradenská podpora lidí se zdravotním znevýhodněním, je integrální součástí ucelené (komprehenzivní) rehabilitace. Poradenství provází a zároveň podmiňuje uplatňování principů a metod ucelené rehabilitace při konkrétní práci s klientem. Ucelená rehabilitace tvoří široký oborový rámec a společná metodická východiska poradenství lidem s postižením.

Definice Světové zdravotnické organizace (WHO) uvádí, že „*rehabilitace je souhrn všech opatření potřebných a zařazení nebo návratu postiženého člověka do společenského prostředí a do života.*“ Z definice vyplývá, že na řešení otázek rehabilitace se musí podílet celá společnost. Jde o kombinované a koordinované využití lékařských, sociálních, vzdělávacích a profesních prostředků (Novosad, 2000).

Jesenský užívá pro ucelenou rehabilitaci převzatého termínu *komprehenzivní rehabilitace* a člení ji podle zaměření při plnění úkolů, ale také jednotlivých institucí a prostředků, které jsou při ní aplikovány na čtyři hlavní složky – rehabilitaci léčebnou, pracovní, sociální a pedagogickou. Jejím smyslem a cílem je pokud možno co nejuplněnější začlenění lidí se zdravotním postižením do aktivního života majícího očekávanou kvalitu (Jesenský, 1995).

Rehabilitace je výrazem humanity, solidárnosti a demokracie ve společnosti. U nás je spojena se zákony o zdraví, o sociálním zabezpečení, školskými zákony i zákoníkem práce.

Je nutné zdůraznit, že odborná pomoc, resp. podpůrné aktivity, nemá zvýhodnit či znevýhodnit klienta. Úkolem, posláním poradenské činnosti by mělo být pomoc při plnohodnotném začlenění (integraci) do společnosti.

Rehabilitace buduje na možnostech postiženého. Vychází z pozitivních vlastností a hodnot. Je zaměřena na člověka se smyslovým, tělesným, psychickým, interním a jiným postižením, které tento člověk nemůže sám překonat.

Ucelená (komplexní) rehabilitace zahrnuje:

- Zdravotní rehabilitace
- Psychologická rehabilitace
- Sociální rehabilitace
- Pedagogická rehabilitace
- Rehabilitace rodinná
- Pracovní rehabilitace
- Volnočasové rehabilitace

Při ucelené rehabilitaci jde tedy zejména o provázané a týmové využití aplikovaných metod z oblasti lékařství, sociální sféry, výchovy a vzdělávání a pracovní přípravy, k získání nebo znovuzískání a upevnění nejvyšší možné samostatnosti a přiměřené funkční schopnosti (Novosad, 2000).

7.2 Pedagogické prostředky rehabilitace

Pedagogické prostředky rehabilitace představují jednu ze čtyř hlavních složek ucelené rehabilitace. Ačkoliv se pedagogické prostředky rehabilitace prolínají s prostředky rehabilitace léčebné, sociální i pracovní je nesporné, že ucelenou rehabilitaci je nutno chápat také jako jev pedagogický. Při socializaci člověka hraje výchova významnou roli. V případech, jak u poruch získaných, tak u postižení od narození, znamená pedagogická rehabilitace záměrné působení pedagogicko-psychologickými prostředky ve smyslu reedukace, tedy obnovení normálního stavu. Jedná se o rehabilitaci osobnosti a tím nástup speciální výchovy a vzdělávání se speciálními

metodami, prostředky a postupy, a to podle druhu a stupně postižení (Jankovský, 2001).

Speciální pedagogika spolupracuje také s dalšími odbornými disciplínami, medicínou i psychologií, vždy je zapotřebí, aby byl upřednostněn optimální rozvoj osobnosti zdravotně postižených a jejich sociální, pracovní a kulturní integrace (Jankovský, 2001).

Zvláštní pozornost si v této souvislosti zaslouží také pedagogická metoda vypracovaná Marií Montessori, která se velmi osvědčila u malých dětí bez ohledu na druh postižení, a zejména pak u postižení tělesného. Marie Montessori byla dětskou lékařkou, která zdůrazňuje význam této metodiky zejména pro sociální vývoj dítěte s postižením. Tato pedagogika vede ke zlepšení komunikačních schopností dítěte, a tím k jeho samostatnosti. Výborně ji lze uplatňovat v rámci integračních přístupů.

Jak již bylo uvedeno, pedagogická rehabilitace má široký záběr a neobejde se bez týmové spolupráce (Jankovský, 2001).

7.3 Východiska a cíle poradenské činnosti

Speciální poradenství definujeme jako komplex poradenských služeb určených specifickým skupinám jedinců, kteří jsou znevýhodněni zdravotně či sociálně.

Oborově vychází poradenství z poznatků lékařských věd, etiky, filozofie, aplikované sociologie, sociální patologie, psychologických disciplín, speciální pedagogiky atd..

Činnost speciálního pedagoga i sociálního pracovníka, tedy dvou odborníků-nelékařů, kteří mohou ovlivňovat život postiženého jedince (Novosada, 2000).

Poradenská činnost orientovaná na zdravotně a sociálně znevýhodněného klienta musí respektovat, ale i překonávat některé společenské rysy, které se u těchto jedinců vyskytují.

Patří sem např.:

- citová deprivace
- obtíže při osamostatňování
- komunikační bariéry
- izolovanost

- zkreslené sebehodnocení atd.

Jedním z významných negativních faktorů je sociální stigma - punc něčeho zvláštního. Podceňování těchto faktorů může vést k podnícení psychického problému, zprostředkování odborné diagnózy a terapie je úkolem sociálního pracovníka či speciálního pedagoga v roli poradce.

Kromě práce s postiženým patří do náplně poradce i činnost konzultační:

- institucím potřebující pomoc v otázkách postižení (rodinám, integrujícím školám apod.)
- osvětovou činnost
- vzdělávání výcvik dalších pracovníků pracujících s postiženými

(Novosad, 2000).

7.4 Speciálně pedagogická centra (SPC)

Specifickou kapitolou ucelené rehabilitace v pedagogicko-psychologických prostředcích představuje práce speciálně pedagogických center (Novosad, 2000).

Speciálně pedagogická centra (dále v textu SPC) jsou školská zařízení, která se specializují na určitý typ zdravotního postižení – defektu. SPC tedy pracují pro smyslově postižené, pro tělesně nebo mentálně postižené děti a mládež i pro děti s vadami řeči, případně i pro děti a mládež s kombinovanými vadami. Zpravidla jsou zřizována při speciálních státních i nestátních školách. Centra poskytují poradenské služby školám, školským zařízením, ústavům, rodinám postižených dětí, orgánům státní správy i nejrůznějším iniciativám a sdružením podílejících se na péči o handicapované (Novosad, 2000).

Speciálně pedagogická centra zajišťují integrovaný způsob výchovy a vzdělávání dětí s postižením, zahrnující podpůrně vzdělávací i terapeutické služby dětem, metodické i odborné činnosti jejich pedagogům i rodičům.

Těžištěm služeb poskytovaných SPC spočívá v systematické speciálně pedagogické a psychoterapeutické práci dětmi. Služby mají komplexní charakter. Komplexnost zajišťuje tým odborníků (Vítková, 2003).

Ve speciálně pedagogických centrech pracují speciální pedagogové, z nichž jeden se věnuje převážně dětem předškolního věku, ostatní má na starosti děti školního

věku (vyskytují se i další alternativy), psycholog a sociální pracovník. Podle potřeb klientů mohou být centra posílena o další pracovníky, např. lékaře a rehabilitačního pracovníka, instruktora prostorové orientace apod.(Keblová, 1998). Odborní pracovníci SPC se ve své činnosti zaměřují nejen na integrované děti v běžných mateřských i základních, středních školách, ale i též na děti v péči rodičů. Činnost centra se uskutečňuje ambulantně, návštěvami pracovníků centra v prostředí, ve kterém dítě žije, ve školách, kde je integrovaný žák vzděláván, formou krátkodobých diagnostických pobytů (Vítková, 2004).

Činnosti služby SPC:

- Komplexní diagnostika klienta
- Depistáž a včasná intervence
- Krizová intervence (pomoc rodině, poruchy chování, problémy ve vývoji atd.)
- Speciální terapie podle potřeb a typu postižení klienta
- Výcvik specifických činností a nácvik používání kompenzačních pomůcek
- Individuální výuka žáků na školách
- Sociálně poradenský servis
- Metodická a supervizní činnosti pro školy, jiné instituce a rodiny
- Vedení dokumentace a příprava podkladů pro správní řízení
- Poskytování konzultací a odborných informací pedagogům, studentům a veřejnosti v oblasti určitého postižení, osvětová, publikační činnost
- Vyšetření školní zralosti postižených
- Doporučení k integraci
- Vyšetření profesní orientace postižených
- Úzká spolupráce se specializovanými lékařskými pracovišti

Stěžejním úkolem SPC je pravidelná a dlouhodobá přímá práce s dítětem i s jeho rodiči i integrujícím školským zařízením (Vítková, 2003).

Školská poradenská zařízení, především speciálně pedagogická centra mají při zajišťování podpůrných služeb asistenta pedagoga zásadní význam a tom především v doporučení služby asistenta pedagoga s ohledem na speciálně vzdělávací potřeby dítěte, žáka nebo studenta se speciálními vzdělávacími potřebami.

Doporučení školského poradenského zařízení je poskytováno v souladu s § 7 odst.2 vyhlášky č. 73/2005 Sb., o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních. Jedná se především o ustanovení týkající se zdůvodnění potřeby zřízení funkce asistenta pedagoga a doporučení náplně práce asistenta pedagoga.

Bez vyjádření SPC nemůže ředitelství školy žádost o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga uplatňovat (Teplá, Šmejkalová, 2007).

Nové služby zachovávají dětem se zdravotním postižením větší pocit jistoty a bezpečí. Umožňují jim žít v rodině se svými rodiči a sourozenci. Tím se otevřela nová forma spolupráce mezi nimi a profesionály. Ačkoliv vztahy rodičů a profesionálů nejsou a ani nemohou být vždy ideální, k vzájemnému porozumění lze napomáhat také tím, že obě strany budou otevřené novým myšlenkám a budou mít dostatek zájmu a příležitostí si o svých postojích a přístupech pohovořit.

Praktická část

8 ASISTENT PEDAGOGA U TĚŽCE ZRAKOVĚ POSTIŽENÝCH

Výzkum je zaměřen na jeden z aktuálních problémů související s integrací zrakově postižených do běžných škol a to konkrétně na problematiku pedagogické asistence s akcentem na postižení základních problémů se zaváděním funkce pedagogických asistentů.

8.1 Cíl práce

Pro účely této práce byl stanoven následující obecný cíl výzkumu: zmapovat současný stav a úskalí zavádění funkce asistenta pedagoga při vzdělávání zrakově postižených žáků v podmínkách MŠ, ZŠ, SŠ a ZŠ speciálních a speciálních tříd při ZŠ.

V kontextu obecného cíle byly pak definovány následující cíle dílčí:

1. Zjistit, zda je dostatečně saturována potřeba pedagogických asistentů u zrakově postižených dětí, žáků a mládeže v jihočeském regionu.
2. Dále zjistit jaká je konkrétní a náplň činností pedagogických asistentů u zrakově postižených.
3. Pokusit se specifikovat nároky na odbornou připravenost asistenta pedagoga a na specifické činnosti, které při své práci vykonává.
4. Zjistit, jaká je úroveň spolupráce a komunikace mezi školou, rodinou, SPC pro ZP a asistentem pedagoga.

8.2 Použité metody

V rámci šetření byly použity následující metody sběru dat. Základní metodou bylo dotazníkové šetření. Byly vytvořeny tři typy dotazníků: pro stávající i bývalé asistenty pedagoga, pro rodiče zrakově postižených dětí a pracovníky Speciálně pedagogického centra pro zrakově postižené v Českých Budějovicích.

Doplňujícími metodami jsou metoda rozhovoru a metoda pozorování.

Metoda zúčastněného pozorování byla zvolena za účelem deskriptivně zachytit prostředí jednotlivých školských zařízení a popsat a pochopit kontext sledovaného problému.

Metoda rozhovoru měla sloužit pro doplnění některých položek dotazníku s cílem pomoci otevřených otázek lépe porozumět pohledu dotazovaných respondentů.

Metoda dotazníková

Dotazník náleží ke specifickým metodám používaných ve společenských vědách i v pedagogice.

Je to metoda, která shromažďování dat zakládá na dotazování osob, charakterizuje se tím, že je určena pro hromadné získávání údajů (Skalková, 1983).

Dotazníkovou metodou získáváme údaje na základě písemných odpovědí respondentů. Hlavní úlohu v dotazníku má vhodná volba a formulace otázek. Při jejich koncipování je nutno pečlivě sledovat vztah otázky k výzkumnému cíli a k základním problémům výzkumu. Formulace otázek musí být konkrétní a jasná, neboť jen tak je možno dosáhnout konkrétních a jasných odpovědí.

Počet položek v dotazníku by měl být přiměřený. Velké množství otázek totiž vede k jejich povrchnímu a neúplnému zodpovězení.

Při zadávání dotazníku je nutné navodit patřičnou atmosféru, to znamená vysvětlit dotazovaným cíle a úkoly výzkumu a přesvědčit je o jeho užitečnosti. Samozřejmostí je ohleduplnost a dodržování etických zásad vůči respondentům (Skalková, 1983).

Dotazníky pro asistenty pedagoga byly rozděleny do třech tématických okruhů, první tématický okruh se vztahoval k osobním poznatkům, druhá část byla zaměřena na legislativní otázky a třetí na praktické problémy oboru.

Otázky v dotazníku pro pracovnice SPC se úzce orientovaly na tematiku asistenční služby a jejich osobní zkušenosti z regionu.

Rodiče se měli možnost vyjádřit k osobním pocitům a spolupráci při výchově a vzdělávání svých dětí s asistenty.

Metoda rozhovoru

Tato metoda také patří k těm metodám společenských věd, kdy shromažďování dat je založeno na přímém dotazování, tj. verbální komunikaci výzkumného pracovníka a respondenta. Spočívá v kontaktu dvou osob, z nichž každá má svou specifickou úlohu. Je charakterizována především přímou sociální interakcí.

K nevýhodám rozhovoru patří její ovlivnění řadou subjektivních faktorů. Rozhovor je metodou flexibilní.

Cíle rozhovoru mohou být různé, kromě základního cíle slouží i k navázání osobního kontaktu. (Skalková, 1983)

Rozhovory s asistenty pedagoga u zrakově postižených dětí byly vždy příjemné, s pracovnicemi SPC přínosné, ale ne vždy sympatické s rodiči zrakově postižených dětí, přesto velmi podnětné pro tuto práci.

Metoda pozorování

Pozorování je jednou ze základních metod výzkumu.

Pozorování jako vědecká metoda je cílevědomé, plánovité a soustavné vnímání výchovných jevů a procesů, které směřují k odhalování podstatných souvislostí a vztah sledované skutečnosti (Skalková, 1983).

Charakteristické rysy pozorování jsou:

- plánovitost a systematičnost, tzn. program pozorování, časový postup, prostředky a techniky shromažďování materiálu
- objektivnost jako pravdivé, přesné a objektivně podchycené jeho průběhu

(Somr, 2006).

Pozorování probíhalo vždy v přirozených podmínkách výchovy a vzdělávání zrakově postižených, tzn. v jejich kmenové třídě. Jednotlivé postřehy z pozorování pak individuálně konzultovány s asistenty a jejich řídicími učiteli.

8.3 Organizace šetření

Šetření probíhalo od školního roku 2006/2007 po současnost, bylo prováděno v mateřských školách, základních školách, speciálních třídách základních škol, základních školách praktických a na gymnáziích.

Připravili jsme pro jednotlivé respondenty dotazníky k aktuálnímu tématu. Vypracované dotazníky pro asistenty pedagoga, speciální pedagogy Speciálně pedagogického centra pro zrakově postižené v Českých Budějovicích i rodiče zrakově postižených dětí byly doručeny respondentům poštou, některé jsem předala osobně a využila jsem také e-mailovou poštu, která byla pro odeslání a vrácení dotazníků použita nejčastěji.

Asistentům pedagoga bylo rozesláno celkem 31 dotazníků, z toho se jich vrátilo 23 vyplněných tzn. 74,2 %.

Rodičům integrovaných zrakově postižených dětí bylo rozesláno 32 dotazníků a z toho se vrátilo 21 vyplněných dotazníků, tzn. 65,6 % a pracovníkům Speciálně pedagogického centra pro zrakově postižené v Českých Budějovicích byly předány celkem 4 dotazníky a vyplněny byly všechny dotazníky, tzn. 100%.

Pravidelně jsem vyjížděla do jednotlivých školských zařízeních, kde jsem měla možnost pozorovat děti a jejich asistenty při práci, komunikovat s učiteli, rodiči i samotnými asistenty.

Velkým přínosem je také hodnocení a názory kolegyň - speciálních pedagogů a psychologů ze speciálně pedagogického centra.

Značný význam pro tuto práci jsou poznatky ze setkání asistentů pedagoga u zrakově nebo kombinovaně postižených dětí organizované speciálně pedagogickým centrem, kde probíhala žhavá diskuse v rámci úzké skupiny zainteresovaných.

Nemalou důležitost mají také informace od vedení jednotlivých školských zařízení získané formou rozhovorů, písemných připomínek a telefonních kontaktů s jednotlivými řediteli, zástupci i výchovnými poradci škol.

Vzhledem k omezenému počtu asistentů u zrakově postižených v našem regionu jsem oslovila také bývalé asistentky pedagogů, které již nepůsobí v této funkci, ale mají možnost se vyjádřit k tématu s odstupem času, s novým pohledem na realitu tohoto tématu.

Ve většině případů asistentky spolupracovaly velmi dobře a ochotně, vracely dotazníky bez vyzvání a připojovaly osobní komentáře, které mají pro vyhodnocení výzkumu velkou hodnotu. Některé z nich měly potřebu mi sdělit osobně názory a zkušenosti z praxe. Individuální setkání vždy probíhaly v příjemné atmosféře, s velkým zaujetím a osobním nasazením asistentů pro věc.

8.4 Dotazník pro asistenty pedagoga zrakově postižených dětí

Dotazník byl zaslán v celkovém počtu 31 asistentům pedagoga, vrátilo se 23 vyplněných dotazníků, tzn. 74,2 %.

Analýza dotazníků prezentuje údaje jednotlivých položek dotazníku.

Tabulka č. 1

Pohlaví

pohlaví	počet odpovědí
Žena	23
Muž	0
Celkem	23

Všichni asistenti pedagoga v jihočeském regionu jsou ženy.

Tabulka č. 2

Věk

věk asistenta	počet odpovědí
20 - 29 let	4
30 - 39 let	11
40 – 49 let	5
50 – 59 let	2
60 – 69 let	1
celkem	23

Nejmladšímu respondentovi je 27 let a nejstarší respondent je důchodového věku, tj. 66 let.

Tabulka č. 3

Místo pracovního působiště

působiště	počet odpovědí
České Budějovice	9
Český Krumlov	3
Tábor	2
Prachatice	2
Jindřichův Hradec	3
Kaplice	2
Vodňany	1
Písek	1
Celkem	23

Tabulka č. 4

Pracovní zařazení podle pracovní smlouvy

pracovní zařazení	počet odpovědí
Asistent pedagoga	18
Asistent pedagoga a osobní asistent	3
Asistent pedagoga a vychovatel	1
Učitelka MŠ doplněný úvazek do 100%	1
Celkem	23

V menších obcích je učitelkám MŠ navyšován úvazek do 100%, tj. působí i jako asistentky pedagoga při maximálním počtu dětí.

V současné době jsou uzavírány pracovní smlouvy se souběhem funkce osobního a pedagogického asistenta.

U méně zaváženého zrakového postižení (diagnóza zbytky zraku), kde není nezbytná asistence ve všech vyučovacích předmětech, vykonává asistenční činnosti vychovatelka školní družiny.

Pro školu je tento souběh funkcí (asistent pedagoga a zároveň vychovatel) ekonomicky výhodnější.

Tabulka č. 5

Nejvyšší dosažené vzdělání

Nejvyšší dosažené vzdělání	počet odpovědí
Středoškolské	16
Středoškolské + probíhající studium VŠ	2
Vysokoškolské	5
Celkem	23

SŠ: jedná se o střední školy různého typu, nejen střední pedagogické školy – 16 respondentů

SŠ + VŠ: respondent dokončuje bakalářské studium pedagogické fakulty – 2 respondenti

VŠ: absolventi pedagogické fakulty – 5 respondentů

Tabulka č. 6

Pracovní úvazek

úvazek	počet odpovědí
celý	16
zkrácený	7
celkem	23

Většina respondentů (16) byla přijata na plný pracovní úvazek, u zkrácených úvazků (7) jde o asistenci u dítěte s takovým zrakovým postižením, které nevyžaduje přítomnost asistenta pedagoga ve všech hodinách. Snížit úvazek asistenta je možné u zrakově postižených dětí, kteří mají méně závažný handicap a nebo jsou již dostatečně samostatní.

Poznámka: v případě, že jde o závažnější kombinované postižení (např. zraková vada + DMO) se předpokládá celý úvazek pro pedagogického asistenta.

Tabulka č. 7

Jak dlouho jste byla v této funkci

odpracovaná léta	počet odpovědí
Do 1 roku	4
1 rok	1
2 roky	4
3 roky	6
4 roky	3
5 let	2
6 let	2
7 let	1
Celkem	23

Údaje o počtech odpracovaných let u jednotlivých respondentů nám poskytují informace o tom, že ve funkci asistenta pedagoga pouze jeden člověk pracuje již 7 let. Nejvíce asistentů pedagoga ze sledovaného počtu vzorků (6) působí ve funkci 3 roky.

Tabulka č. 8

Typ školského zařízení

typ školského zařízení	počet dětí
Mateřská škola	2
Základní škola	15
Základní škola praktická	3
Speciální třída při ZŠ	1
Gymnázium	3
Celkem	24

Z tabulky je patrné, že ze sledovaného počtu vzorků je současné době integrováno nejvíce dětí se zrakovým handicapem v jihočeském regionu na základní škole (16).

Na základní škole praktické jsou integrovány 3 děti. Na gymnáziu 3 a v mateřské škole 2 děti. Nejméně dětí je ve speciální třídě ZŠ Máj II.

Například na gymnáziu má jedna asistentka pedagoga na starosti dva studenty.

Tabulka č. 9

Typ a stupeň postižení dítěte

stupeň, typ	počet
lehké	0
střední	3
těžké	11
kombinované	9
celkem	23

Ve sledovaném vzorku pedagogických asistentů jsou nejvíce využíváni asistenti u zrakového postižení těžkého stupně a to v 11 případech, významný je také počet 9 respondentů u dětí s kombinovaným postižením např. DMO + zraková vada.

Pouze ve třech případech jde o zrakové postižení středního stupně.

Tabulka č. 10

Současný ročník, ve kterém je dítě zařazeno

ročník	počet dětí
předškolní třída MŠ	2
1. ročník	3
2. ročník	1
3. ročník	3
4. ročník	1
5. ročník	3
6. ročník	2
7. ročník	3
8. ročník	2
9. ročník	0
gymnázium	3
celkem	23

Tabulka č. 11

Váš pracovní poměr na dobu

pracovní poměr	počet respondentů
Po dobu integrace	8
Jeden školní rok, bude prodlužováno	11
Jiné: neurčitou nebo neuvedeno	4
Celkem	23

8 respondentů má smlouvu se školou uzavřenou po dobu integrace dítěte v této škole, jedná se o případy s nejtěžší zrakovou vadou (slepota, kombinované postižení).

V 11 případech škola uzavřela smlouvu s asistentem pedagoga pouze na 1 školní rok s případným příslibem znovu uzavření pracovní smlouvy na následující školní rok. Důvodem jsou finanční otázky. Škola nemá jistotu, zda získá dostatek finančních prostředků pro další školní rok přidělované krajským úřadem.

Tabulka č. 12

Míra přímé pedagogické činnosti

úvazek	přímá pedagogická činnost/hodin	počet respondentů
1	40	1
1	35	1
1	31	1 (učitelka MŠ)
1	28	1
1	27	1
1	26	1
1	24	2
1	22	2
1	20 + 10 osobní asistent	1
1	20	3
1	15 + 20 osobní asistent	1
0,87	26	1
0,76	29,75	1
0,67	25	1
0,66	20	2
0,66	18,5	1
0,5	20	1
0,286	8	1

Vysvětlivky: celý úvazek = 1

zkrácený úvazek = 0,286 až 0,87

Z tabulky vyplývá, že rozsah přímé pedagogické činnosti je velmi rozdílný. V kompetenci každého ředitele daného školského zařízení je určit rozsah přímé pedagogické činnosti asistenta pedagoga.

Míra přímé pedagogické činnosti je limitována počtem vyučovacích hodin daného ročníku, který právě zřakově postižený žák navštěvuje.

Tabulka č. 13

Je součástí úvazku i úvazek osobního asistenta?

ano/ne	počet
ano	5
ne	15
celkem	20

Počet hodin týdně úvazku osobního asistenta

hodin/týdně	počet
20 h	2x
10 h	1x
5 h	1x
nevím	1x
celkem	5

Tři respondenti doplnili, že i když nemají souběh úvazků (pedagogického a osobního asistenta), vykonávali tyto aktivity i ve svém volném čase nebo jejich náplň práce asistenta pedagoga obsahovala činnosti související s činností osobního asistenta.

Výpovědi se týkali jenom asistentů s žákem kombinovaně postiženým.

Tabulka č. 14

Byl/a jste vedením školy při přijímacím řízení informován/a vedením školy o požadavcích na kvalifikaci?

odpověď	počet
Ano, podrobně	5
Ano, jen obecně	5
ne	12
nevím	1
celkem	23

Než nastoupí asistent pedagoga k výkonu funkce, měl by být informován vedením školy o nárocích na kvalifikaci pedagogického asistenta.

Šetření ukázalo, že z celkového počtu 23 respondentů 12 respondentů s těmito požadavky nebylo seznámeno vůbec.

Ředitelé se v těchto případech nezajímali o to, zda asistent pedagoga, se kterým uzavřeli pracovní smlouvu, splňuje kvalifikaci danou zákonnými normami.

V 5 případech se zajímali ředitelé o to zda respondent kvalifikaci splňuje.

A ve zbývajících 5 případech ředitelé škol sdělili jednotlivým respondentům své požadavky na kvalifikaci, ale dále se o naplnění těchto předpokladů pro výkon činnosti nezajímali.

Tabulka č. 15

Požaduje po Vás zaměstnavatel doplnění kvalifikace pro výkon funkce pedagogického asistenta?

odpověď	počet
Ano	9
Ne	7
Nehovořili jsme o tom	4
Jiné	3
Celkem	23

Pouze 3 dotazovaní respondenti v současné době splňují kvalifikační nároky pro výkon funkce asistenta pedagoga. Zbývajících v součtu 20 respondentů požadovanou

kvalifikaci ještě nesplňuje. Na 9 respondentech požaduje zaměstnavatel doplnění kvalifikace.

U 7 respondentů není řediteli vyžadováno doplnění kvalifikace.

A ve 4 případech tato otázka nebyla vůbec při přijetí projednávána.

Tabulka č. 16

Máte osobní potřebu rozšířit své vzdělání v oboru tyflogedie?

odpověď	počet
Ano	15
Ne	8
Nevím	0
Celkem	23

Většina respondentů (15), na základě zkušeností a asistovanou výukou, pociťuje jako nutnost si doplnit poznatky v oboru tyflogedie.

8 respondentů tento subjektivní požadavek nepociťuje.

Tabulka č. 17

Obsahuje Vaše pracovní smlouva konkrétní a přesné vymezení činností?

odpověď	počet odpovědí
Ano	14
Ne	7
Nevím	1
Ne všechny	1
Celkem	23

Ve 14 případech obsahuje pracovní smlouva přesné vymezení pracovních činností u 7 nejsou jednoznačně vymezeny pracovní činnosti.

V jednom případě respondent nevěděl, zda smlouva obsahu konkrétní činnosti a u jednoho respondenta nebyly tyto činnosti úplně vymezeny.

Tabulka č. 18

Hlavní pracovní činnosti (náplň)

pracovní činnost (náplň)	počet
Výchovně vzdělávací činnost	17
Individuální práce se žákem	19
Doprovod při přesunech	17
Prohlubování hygienických, pracovní a komunikačních dovedností	16
Prvky sebeobsluhy	19
Pracovní materiály pro výuku	21
Přepis textů, učebnic	20
Asistence při stolování	18
Trénink úpravy chování, POSP	15

Z tabulky vyplývá, že hlavní pracovní činností asistenta pedagoga (v 21 případech) je příprava pracovních materiálů (názorné pomůcky pro výuku matematiky, prvouky, hmatové obrázky, mapy) pro výuku na základě pokynů pedagoga a s tím souvisí také ve 20 případech přepis učebnic a výukových textů a to nejen do bodového písma, ale i přepis ve zvětšeném tisku pro slabozraké žáky.

U žáků II. stupně a studentů gymnázia jsou to také materiály přepisované na počítači (tzn. přepis latinky do bodového písma na PC).

K dalším činnostem 19 pedagogických asistentů patří nácvik a prohlubování prvků sebeobsluhy.

19 respondentů označilo za hlavní pracovní náplň individuální činnosti se zrakově postiženými žáky v rámci hodin speciální péče, kde formou individuální výuky prohlubují novou učební látku, věnují se výuce čtení na televizní lupě, obsluze a práci s počítačem.

Všechny pracovní činnosti, které jsou vymezeny předepsanou normou jsou v podstatě naplňovány.

Tabulka č. 19

Jak jste se dostal/a k tomuto pracovnímu místu asistenta pedagoga?

způsob	počet odpovědí
Úřad práce	5
Inzerát, konkurz	2
Výběrové řízení	2
Nabídka	4
Náhoda	3
Osobním přičiněním	3
Přestupem z původního místa na dané škole	4
Celkem	23

V této položce jsme zjišťovali, jak respondenti získali pracovní místo asistenta pedagoga.

Ukazuje se, že nejčastěji je zprostředkovatelem nabídky pro funkci asistenta pedagoga úřad práce, dále pak 4 respondenti přestoupili na toto pracovní místo v důsledku snižování počtu učitelů na jejich škole.

Ve 3 případech respondent reagoval na nabídku ze strany rodičů, kolegů nebo vedení školy.

3 respondenti připisují význam náhodě nebo sami žádali na škole o přijetí do funkce asistenta pedagoga.

Ve 2 případech reagovali respondenti na inzerát nebo na výběrové řízení.

Tabulka č. 20

Absolvoval/a jste v rámci tohoto pracovního zařazení nějaké vzdělávací kurzy ?

odpověď	počet
ano	9
ne	14
celkem	23

Pouze 9 z dotazovaných 23 respondentů absolvovalo odborný kurz týkající se pedagogické asistenta.

Tabulka č. 21

Kde čerpáte pro svoji práci nejčastěji odborné informace ?

způsob	počet
Vedení školy	2
SPC	17
Vzdělávací nabídka	8
Literatura	13
Internet	13
jiné	6

Z tabulky vyplývá, že zásadní je spolupráce se SPC (17) pro získávání informací.

Jako další významné zdroje informací (13) případech jsou uváděny literatura a internet.

Vysokoškolští respondenti uvádějí jako jeden z možných zdrojů informací pedagogickou fakultu.

Dále podstatné jsou pro asistenty sdělení získané od rodinných příslušníků, výchovných poradců a pedagogů daných školských zařízení.

Tabulka č. 22

Kde cítíte největší potřebu doplnit své znalosti a dovednosti?

oblast	počet odpovědí
V metodice	14
V pedagogice a psychologii	14
Ve speciálních činnostech	6

Ukazuje se, že největší problémy mají dotazovaní respondenti se zvládnutím speciálních metod a forem práce se zrakově postiženými dětmi a stejně tak pociťují nedostatky v pedagogicko – psychologické přípravě (např. komunikace s rodiči, znalosti specifík v psychosociálním vývoji zrakově postižených apod.).

V 6 případech se jedná o nedostatky, které respondenti vnímají při práci s kompenzačními pomůckami pro zrakově postižené (televizní lupy, PC se zvětšovací programem, nezvládnutí technických dovedností).

Tabulka č. 23

Do které platové třídy jste zařazeni?

platová třída	počet odpovědí
6.třída	1
7.třída	3
8.třída	16
9.třída	3
celkem	23

Vzhledem k tomu, že zařazení do platové třídy se uskutečňuje na základě nejnáročnějších požadovaných činností a odborné kvalifikace asistenta pedagoga, tak nejvíce asistentů v našem regionu je zařazeno do nejvyšší možné třídy dle katalogu prací tj. do 8. platové třídy.

Ve 3 případech, kdy jsou respondenti zařazení do 9. platové třídy se jedná o učitelky mateřské školy a absolventy vysoké školy pedagogického směru.

Tabulka č. 24

Cítíte se dostatečně finančně ohodnoceni?

odpověď	počet odpovědí
Ano	5
Ne	11
nevím	7
celkem	23

11 z 23 respondentů se domnívá, že práce pedagogického asistenta není dostatečně finančně ohodnocena, 5 respondentů vyjadřuje k finančnímu ohodnocení spokojenost z toho je jeden respondent důchodového věku.

Tabulka č. 25

Jak oceňují rodiče Vaši práci?

názor	počet odpovědí
nevím	5
kladně	6
dobře	4
jsou spokojeni	3
jsou rádi	1
samozřejmost	1
nedostatečně	1
nejsou spokojeni	1
zpočátku dobře, pak se to pokazilo	1
celkem	23

Na otázku v položce č. 25 vyjadřovali volně respondenti své zkušenosti s názory rodičů zrakově postižených dětí.

Spíše převažuje názor mezi asistenty pedagogů, že rodiče jsou s jejich prací spokojeni.

Pouze v ojedinělých případech je vyjadřována buď nespokojenost v důsledku nedostatečné komunikace nebo se změnilo pozitivní hodnocení rodičů v hodnocení negativní. Podle výpovědi je jasné, že došlo k osobním problémům mezi asistentem pedagoga a rodiči.

Tabulka č. 26

Zajímají se rodiče o práci a chování svého dítěte dostatečně ?

odpověď	počet odpovědí
Ano	18
Ne	5
Nevím	0
jiné	0
celkem	23

Rodiče zrakově postižených dětí se převážně o práci a chování svého dítěte zajímají a to zejména formou osobních konzultací nebo v rámci pravidelně stanovených schůzek s třídním učitelem a asistentem pedagoga (1x týdně až 1x měsíčně).

Pouze v 5 případech se jedná spíše o nezájem ze strany rodiny, respondenti by uvítali více zájmu ze strany rodičů.

Zajímavé byly i některé doplňující komentáře respondentů, že se rodiče nezajímají o celkový prospěch dítěte, ale sledují spíše známky v jednotlivých předmětech.

Tabulka č. 27

Jak jste podle Vás přijímání vedením školy ostatními pedagogy?

způsob přijetí	počet odpovědí
Velmi dobře	11
Žádný problém	2
Nevím	2
Kladně	4
Je mi to jedno jsem tu pro studenty	1
Někteří si myslí, že beru peníze za nic	1
Částečně jako obtížný hmyz, nebo nijak	1
Někteří pedagogové mají odmítavou tendenci	1
Celkem	23

Některé zajímavé údaje přinesla dotazníková položka č. 27. Zde jsme se zajímali jaké postavení má asistent pedagoga v učitelském kolektivu dané školy.

Z analyzovaných údajů vyplývá, že v 17 případech vnímají respondenti své přijetí kladně. Ve zbývajících 4 případech se vyskytují zřejmě určité interpersonální problémy.

Tabulka č. 28

Spolupracujete dle vašeho mínění dostatečně s pedagogy na vaší škole?

odpověď	počet odpovědí
Ano	19
Ne	2
nevím	2
celkem	23

V položce č. 29 jsme se zajímali jak funguje spolupráce mezi asistentem pedagoga a učitelem ve třídě. Z výsledků dotazníků vyplývá, že je tato spolupráce na dobré úrovni, pouze u 2 respondentů se objevují určité problémy s některými konkrétními pedagogy.

Nejčastěji uváděnými způsoby spolupráce jsou osobní konzultace týkající se přípravy materiálů, zpracování společných plánů na jednotlivé vyučovací hodiny a práce na vytváření a hodnocení individuálně vzdělávacího plánu.

Tabulka č.29

Pomáháte učiteli ve třídě při činnostech , které se přímo netýkají integrovaného dítěte?

odpověď	počet odpovědí
ano	20
ne	3
celkem	23

Zde jsme zjišťovali skutečnost, zda respondenti vykonávají i jiné činnosti než ty, které jsou uvedeny v pracovní smlouvě.

Poměrně vysoký počet respondentů (20) uvádí, že vykonává některé činnosti nad rámec pracovní smlouvy. Jedná se o opravy sešitů, úpravy nástěnek, práce s problémovými žáky, činnosti při pobytech mimo školu, např. tréninky, lyžařské kurzy, dozory na akcích a suplování.

Tabulka č. 30

Přijala byste opět tuto práci?

odpověď	počet odpovědí
Ano	18
Ne	1
Nevím	4
celkem	23

18 dotazovaných z celkového počtu 23 respondentů by tuto práci přijala opět.

Pouze 1 respondent by již tuto práci nepřijal a 4 respondenti nedokázali odpovědět na tuto otázku s jistotou.

8.5 Dotazník pro pracovníky Speciálně pedagogického centra pro zrakově postižené v Českých Budějovicích

Dotazník byl rozeslán pracovníkům Speciálně pedagogického centra pro zrakově postižené v Českých Budějovicích v počtu 4, vrátily se celkem 4 vyplněné dotazníky, tzn. 100% návratnost.

Analýza dotazníků prezentuje údaje jednotlivých položek dotazníku.

Tabulka č. 1

Vaše funkce v SPC

funkce	počet respondentů
Speciální pedagog	3
Psycholog	1
Sociální pracovník	0
Celkem	4

Ve Speciálně pedagogickém centru pro zrakově postižené v Českých Budějovicích pracují 3 speciální pedagogové a 1 psycholog.

Ve speciálně pedagogickém centru není obsazena funkce sociálního pracovníka, po této stránce si každý speciální pedagog obstarává své klienty sám.

Tabulka č 2

Počet asistentů se kterými osobně spolupracujete?

Funkce v SPC	počet spolupracujících asistentů
Speciální pedagog	6
Speciální pedagog	8
Speciální pedagog	11
Psycholog	20

Psycholog speciálně pedagogického centra spolupracuje v rámci řešení problémů týkajících se jednotlivých klientů se všemi asistenty pedagoga u zrakově

postižených. Jedná se především o asistenty pedagoga (20), kteří osobně projevují o spolupráci zájem.

Někteří speciální pedagogové SPC mají na starosti souběžně některé klienty se zrakovým postižením a proto spolupracují s jejich asistenty pedagoga společně. Jde o individuální případy, především o žáky s kombinovaným postižením nebo o klienty s málo přístupných míst jihočeského regionu.

Tabulka č. 3

Je četnost Vašich návštěv u klienta dostačující?

odpověď	počet odpovědí
ANO	2
NE	2
CELKEM	4

Z tabulky vyplývá, že není jednotný názor mezi pracovníky speciálně pedagogického centra na četnost návštěv u integrovaných zrakově nebo kombinovaně postižených dětí.

Záleží především na osobnostním přístupu jednotlivého pracovníka SPC ke klientovi. Z uváděných důvodů pro vyšší počet návštěv je hlavním argumentem především závažnost zrakové vady, která vyžaduje vyšší četnost kontaktů, větší spolupráci a hlavně podporu integrujícím učitelům, asistentům, rodičům i dětem.

Tabulka č. 4

Je asistent pedagoga u těžce ZP nutný?

odpověď	počet odpovědí
ANO	4
NE	0
NEVÍM	0
CELKEM	4

Asistent pedagoga u těžce zrakově postižených je podle jednoznačné odpovědi všech respondentů nutný.

Tabulka č. 5.

Měla jste ve své péči klienta, který asistenta měl a nepotřeboval ho?

odpověď	počet odpovědí
ANO	2
NE	2
CELKEM	4

Uváděné důvody k dané otázce jsou především neoprávněné žádosti o asistenta pedagoga ze strany některých ředitelů škol a jejich snaha mít na škole asistenta pedagoga, často v důsledku snižování počtu pedagogů na škole a tímto umožnění určitému pedagogickému pracovníkovi dále působit na této škole, i když v jiné pracovní funkci.

Dalším důvodem je přání rodičů usnadnit integraci jejich dítěte do běžné základní školy, i když závažnost zrakové vady je neopravňuje k přítomnosti asistenta pedagoga. V jednom případě si rodiče asistenta ve škole financovali sami.

Tabulka č. 6

Jaké otázky řešíte nejčastěji?

otázka	počet odpovědí
Vymezení kompetencí asistenta pedagoga	2
Metodické vedení a podpora asistenta pedagoga	3
Sestavování metodických materiálů	0
Realizace a hodnocení IVP	4
Problematika didaktických a kompenzačních pomůcek	2
Hodnocení žáka	2
Finanční otázky	0
Organizační otázky	1
Konflikty	2
Spolupráce s rodinou	2

Z tabulky vyplývá, že nejčastěji je řešena pracovníky SPC pro ZP otázka realizace a hodnocení individuálně vzdělávacího plánu (4). Další otázkou je metodické vedení a podpora asistenta pedagoga ve všech jeho činnostech (3).

Pokud jsou řešeny konfliktní situace (2), jsou to ty, které se týkají míry nároků rodičů na asistenta a jeho možnosti, vztahové problémy mezi pedagogy a asistenty, asistenty a rodiči. Výsledky dotazníku v tomto případě poukazují na určité nedostatky ve vymezení kompetencí asistenta pedagoga.

K dalším důležitým otázkám řešení (2) je problematika didaktických a kompenzačních pomůcek (obsluha televizní lupy, PC pro zrakově postižené, výukové programy, úprava a materiální vybavení integrovaného žáka).

Ve 2 případech byla označena položka hodnocení integrovaného žáka, je možné ve sporných případech doporučit při závěrečném hodnocení formu slovního hodnocení.

Tabulka č. 7.

Jaká je kooperace mezi asistentem pedagoga a učitelem?

odpověď	počet odpovědí
Asistent pracuje samostatně	4
Pravidelně se domlouvají a radí	4
Učitel musí asistenta řídit a vést	3

Z jednotlivých odpovědí vyplývá, že při kooperaci mezi asistentem pedagoga a učitelem ve třídě záleží především na osobnostech pedagogů samotných.

Dalším měřítkem jsou podmínky ovlivňující průběh výchovy a vzdělávání jako např. věk dítěte, stupeň postižení, samostatnost žáka a v neposlední míře také spolupráce s rodinou.

Pokud je kooperace mezi asistentem pedagoga a učitelem nastavena na dobré úrovni, funguje spolupráce formou pravidelných konzultací k přípravám na vyučovací hodiny, k materiálnímu vybavení a jednotlivým pomůckám.

Opačnou variantou je pak případ, kdy nedochází ke vzájemné spolupráci, asistent pracuje samostatně mnohdy důsledkem vztahových problémů s učitelem ve třídě, a nebo naopak musí učitel asistenta řídit a vést při všech činnostech týkajících se výuky, tím ztrácí učitel o přítomnost asistenta pedagoga ve své třídě zájem.

Tabulka č. 8

Je dostatečně legislativně ošetřen proces zavádění funkce asistenta pedagoga?

odpověď	počet odpovědí
ANO	0
NE	4
NEVÍM	0
CELKEM	4

Všichni respondenti v počtu 4 se shodují na tom, že funkce asistent pedagoga je nedostatečně legislativně ošetřena zejména v otázkách kompetencí asistenta pedagoga.

Pracovníci Speciálně pedagogického centra pro zřetově postižené by uvítali při řešení otázky pedagogických asistentů méně administrativy, umožnění žádat o asistenta pedagoga i během celého školního roku a důležitá je také finanční otázka, kdy přidělený krajský normativ nepokryje plný úvazek asistenta pedagoga.

Pracovnice SPC shodují v tom, že by bylo potřeba více uvolnit finanční prostředky pro jednotlivé školy, které mají vůli integrovat zřetově a kombinovaně postiženého žáka.

Tabulka č. 9

Setkala jste ve Vaší praxi se změnou asistenta pedagoga jednoho klienta ?

odpověď	počet odpovědí
ANO	4
NE	0
CELKEM	4

Všichni pracovníci SPC pro ZP se setkali se změnou pedagogické asistenta u jednoho klienta. Situace, kdy po celou dobu integrace zůstává asistent pedagoga u jednoho žáka se zřetovým postižením, je spíše výjimkou.

V převážně většině případů k výměně asistentů pedagoga došlo u dětí se závažným zřetovým nebo kombinovaným postižením, protože práce s těmito dětmi je pro asistenta pedagoga časově i fyzicky vyčerpávající a namáhavá.

Tabulka č. 10

Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody odchodů asistenta pedagoga od klienta

odpověď	počet odpovědí
Mateřská dovolená	0
Jiné pracovní uplatnění	1
Nehodící se člověk	4
Konflikty s vedením	2
Konflikty s pedagogem	2
Konflikty s rodinou	3
jiné	2

V položce č. 10 jsme zjišťovali jaké jsou nejčastější důvody pro odchod asistenta pedagoga od integrovaného dítěte.

Nejčastějším důvodem je to, že se asistent osobnostně nehodí k vykonávání této funkce(4), i když splňuje kvalifikační předpoklady a má zájem o tuto práci.

Dalším důvodem jsou nevyřešené konflikty s rodinou (3) a poté i s vedením nebo pedagogem na škole (2). Mezi jiné byla podána odpověď, že jedním z dalších důvodů je nedostatečné finanční ohodnocení práce asistenta pedagoga.

Tabulka č. 11

Funkce asistenta pedagoga je u těžce ZP dnes již standardem?

odpověď	počet odpovědí
ANO	4
NE	0
CELKEM	4

Jednoznačně z odpovědí vyplývá, že v současné době je již standardem přítomnost asistenta pedagoga u těžce zrakově postižených.

Tabulka č.12

Jaké si myslíte, že by měl mít asistent pedagoga vzdělání?

odpověď	počet odpovědí
Základní + kurz	0
Střední + kurz	4
Střední pedagogické	4
VŠ (pedagogická)	2

Všichni 4 respondenti se shodli na nejnižším možném vzdělání asistenta pedagoga a to jako střední vzdělání + kurz nebo střední pedagogické.

Vysokoškolské vzdělání je uváděno u 2 respondentů jako vyhovující, ale není vždy nutné.

Nutností podle výpovědí od respondentů je povinné absolvování vzdělávacích kurzů asistentem pedagoga, aby byl schopen zvláště u těžce zrakově postižených dětí zastávat nejrůznější specifické činnosti (práce s kompenzačními pomůckami, prostorová orientace a samostatný pohyb, obsluha počítačové techniky apod.)

8.6 Dotazník pro rodiče zrakově postižených dětí, které jsou integrovány a je v jejich třídě přítomen asistent pedagoga

Dotazník byl zaslán v celkovém počtu 32 rodičům dětí s postižením zraku, vrátilo se 21 vyplněných dotazníků tzn. 65,6 % .

Analýza dotazníků prezentuje údaje jednotlivých položek dotazníku.

Tabulka č. 1

Jakou formou je v současnosti Vaše dítě vzděláváno?

odpověď	počet odpovědí
Plná integrace	18
Částečná integrace	1
Speciální třída	2
Celkem	21

Z tabulky je patrné, že nejvíce je naplněna potřeba přítomnosti asistenta pedagoga u zrakově postižených dětí plně integrovaných do běžného vzdělávacího proudu a to v počtu 18.

Pouze 2 ze sledovaného vzorku navštěvují speciální třídu a jedno dítě je integrováno částečně tzn., že navštěvuje speciální třídu a pouze na některé vyučovací předměty přechází do běžné tříd daného ročníku na škole (ZŠ Máj II).

Tabulka č. 2

Vaše dítě je integrováno /s asistentem pedagoga/ od:

počet let integrace	počet odpovědí
1 rok	2
2 roky	3
3 roky	5
4 roky	2
5 let	0
6let	1
7 let	1
8let	3
9 let	3
10 let	0
11 let	1

Z jednotlivých odpovědí nám vyplývá, že nejdelší doba integrace u ZP dětí s asistentem pedagoga je již 11 let, tento klient stál u kolébky zavádění této funkce do praxe.

Nejvíce dětí se zrakovým postižením a asistentem bylo integrováno před 3 lety.

Celkově integrováno let

školská instituce	počet odpovědí
MŠ	4
ZŠ	17
SŠ	0
jiné	0

Za významný je možné považovat údaj o počtu 17 integrovaných zrakově postižených žácích od základní školy s asistentem, což ukazuje, že jsou nejvíce žádání asistenti právě na těchto školách. Tento údaj odpovídá výchovně vzdělávacím nárokům kladeným na zrakově postižené dítě právě na základní škole.

Tabulka č.3

Komunikuje s Vámi dostatečně škola o tom, jak probíhá vzdělávání Vašeho dítěte?

odpověď	počet odpovědí
ANO	19
NE	1
NEVÍM	1
CELKEM	21

19 z 21 respondentů projevuje spokojenost s komunikací se školou. V některých školách mají stanovené pravidelné konzultační schůzky s rodiči integrovaných žáků, často jsou také rodiče v denním kontaktu s učitelem třídy při předávání dítěte do školy.

Jeden z respondentů, nespokojený s komunikací odůvodnil svoji výpověď v této položce tak, že záleží i na vztahu jednotlivých pedagogů k rodině zrakově postiženého dítěte. Výpovědi uvedené v dotazníku ukazují, že často je prostředníkem komunikace mezi školou a rodinou právě asistent pedagoga.

Tabulka č. 4

Považujete přítomnost asistenta pedagoga u Vašeho dítěte za nutnou?

odpověď	počet opovědí
ANO	18
NE	0
JINÉ	3
CELKEM	21

Respondenti v 18 případech považují přítomnost asistenta pedagoga u dítěte se zrakovým postižením za nutnou. Někteří rodiče si integraci bez asistenta nedovedou vůbec představit.

Respondenti se domnívají, že přítomnost asistenta pedagoga je lepší zejména pro vstup a počátky školní docházky u dítěte s postižením zraku.

3 respondenti vyjádřili názor, že nejsou přesvědčení o nutnosti přítomnosti asistenta ve všech vyučujících předmětech, jedná se převážně o rodiče těžce slabozrakých dětí.

Žádný s respondentů nevyjádřil pochybnost o nutnosti asistenta u jejich dítěte.

Tabulka č. 5

Splnila přítomnost asistenta pedagoga Vaše očekávání?

odpověď	počet odpovědí
ANO	18
NE	2
JINÉ	1
CELKEM	21

V této otázce jsme zjišťovali, zda splnila přítomnost asistenta pedagoga očekávání jednotlivých respondentů.

8 respondentů uvádí, že jejich očekávání působením asistenta pedagoga bylo plně uspokojeno.

Pouze 2 respondenti vyjadřují názor, že jejich očekávání splněno nebylo.

Jenom v jednom případě částečně splnila přítomnost asistenta očekávání rodičů s odůvodněním, že od této funkce respondent očekával více.

Tabulka č. 6

Podíleli jste se na výběru asistenta pedagoga?

odpověď	počet odpovědí
ANO	2
NE	19
CELKEM	21

Z tabulky vyplývá, že se respondenti (19) neúčastnili výběru asistenta pedagoga pro integraci ke svému zrakově postiženému dítěti.

Jenom ve dvou případech se osobně podíleli na tomto výběru i rodiče. Sami oslovili člověka z blízkého prostředí, který by podle jejich osobního mínění vyhovoval pro tuto náročnou funkci a vedením školy byl rodiči vybraný asistent přijat.

Tabulka č. 7

Přerostl váš vzájemný formální vztah s asistentem v přátelství?

odpověď	počet odpovědí
ANO	11
NE	10
CELKEM	21

U 11 respondentů přerostl dříve formální vztah v přátelství. U některých z nich jejich vzájemný vztah, podle osobního vyjádření, časem přerostl až ve vztah rodinný.

Přátelství vzniklé mezi rodiči a asistenty pedagoga je podmíněno počtem let vzájemné spolupráce při integraci handicapovaného dítěte.

Pro respondenty je podstatné vytvoření vzájemného důvěrného vztahu s asistentem, kdy společným jmenovatelem je právě postižené dítě.

Okolnosti, které negativně ovlivnily vzájemné vztahy je zejména nedostatečná komunikace a míra nedorozumění a konfliktů mezi jednotlivými aktéry. Úzkostní rodiče zrakově postižených dětí často vědomě odmítají některá sdělení asistentů pedagoga o učebních potížích nebo osobních zvláštностech jejich dětí v přístupu ke spolužákům a viní z problémů hlavně asistenty.

Tabulka č. 8

V čem je tento nový vztah pro vaši rodinu přínosný?

odpověď	počet shodujících se odpovědí
Jsme klidnější, že dítěti pomáhá	2
Pocit jistoty a bezpečí	5
Přínos hlavně pro dítě	2
Ocenění, zájem	1
Výměna informací o dítěti	1
Radou, podporou ve výchově	4
Novým rozměrem	1
Není přínosný	5
Celkem	21

V položce č. 8 jsme se zajímali o to, jaký přínos má pro rodinu vztah s asistentem pedagoga.

5 rodičů získalo přítomností asistenta pedagoga větší pocit jistoty a bezpečí pro své dítě.

Stejný počet rodičů (5) nepocítují v tomto ohledu žádný přínos.

4 respondenti vnímají přínos především v možnosti konzultovat s asistentem výchovné otázky.

Shodně ve 2 případech se vyskytuje názor mezi rodiči, že přítomností asistenta u jejich dítěte, se oni sami cítí klidněji (1) a v 1 případě je asistent důležitý hlavně pro jejich dítě.

Tabulka č. 9

Došlo u Vašeho dítěte v průběhu integrace ke změně asistenta?

odpověď	počet odpovědí	počet změn
ANO	11	1,2,3,5
NE	10	
CELKEM	21	

U 11 z dotazovaných respondentů došlo během integrace ke změně asistenta pedagoga a to v rozmezí 1 – 5 asistentů.

Nejčastěji jsou ze strany respondentů uváděné důvody jako nevyhovující asistent a nespokojenost s přístupem asistenta ke zrakově postiženému dítěti, dalším závažným důvodem pro změnu, který uvádí rodiče v dotazníku je také vyhoření u asistenta a posledním podaným argumentem je přestup asistenta pedagoga na jiné pracovní místo většinou z finančních důvodů. U zbývajících 10 respondentů zatím k výměně asistenta nedošlo.

9 SHRNU TÍ

Výsledky získané dotazníkovým šetřením je možné shrnout v několika zásadních větách.

Pokusy odstranit problémy ve vzdělávání zrakově postižených a opravdu pomoci handicapovaným dětem při vstupu do běžného vzdělávacího proudu se daří pomalu a ne ve všech případech plnit. Jednu z významných podmínek pro kvalitnější vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami představuje zajištění nezbytných podpůrných opatření novou profesí tj. *asistentem pedagoga*.

Přítomnost asistenta pedagoga znamená průlom do vzdělávání žáků s těžkým zrakovým postižením, kteří se tak mohou zařadit do běžných výukových podmínek a vzdělávat se se svými vrstevníky.

Základní podmínkou je vyjádření speciálně pedagogického centra o nezbytnosti podpory pedagogické asistenční služby u žáka s těžkým nebo kombinovaným postižením. Škola na základě tohoto vyjádření žádá na krajském úřadě o finanční prostředky.

Platové podmínky asistenta pedagoga závisí na náplni vykonávané práce, v jaké platové třídě je zařazený, jestli má plný nebo zkrácený úvazek a v neposlední řadě na výši přidělených prostředků krajským úřadem, což se může u různých krajských úřadů lišit. Podle vyjádření ředitelů se v jihočeském regionu těchto financí bohužel nedostává.

Vzhledem k tomu, že finančních prostředků na pedagogickou asistenci není tolik, kolik by praxe potřebovala, žádají někteří ředitelé o finanční prostředky také na úřadech dané obce či města nebo oslovují nadace a sponzory, vypisují granty.

Data získaná z dotazníků a rozhovorů s účastníky (tzn. pedagogy i asistenty pedagoga) ukazují, že je stále rezerva v podrobnějším vymezení kompetencí asistenta pedagoga.

Jednoznačně je nutná konkrétní formulace kompetencí asistenta pedagoga, která by měla mít pozitivní vliv na spolupráci mezi učitelem ve třídě a samotným asistentem pedagoga. Zjistili jsem, že nedostatečná a problémová spolupráce obou aktérů výchovně vzdělávacího procesu při integraci zrakově postiženého žáka, může být důsledkem nedostatečného vymezení kompetencí asistenta pedagoga..

Výsledky zjištěné v dotaznících a také z rozhovorů s asistenty týkající se řešení vztahových problémů s jednotlivými pedagogy na škole naznačují jisté nedostatky v sociální a profesní akceptaci asistenta pedagoga a jeho nezpochybnitelného místa ve struktuře školy.

Ukázalo se, že asistenti přebírají větší část odpovědnosti za výuku handicapovaného žáka než učitelé a často vykonávají na dané škole činnosti, které nejsou v jejich kompetenci. To znamená, že někteří ředitelé škol a pedagogové dostatečně nerespektují vymezené kompetence asistenta pedagoga.

Prokazuje se, že integrace zrakově postižených žáků je náročná, a proto se větší zátěž ve výchovně vzdělávacím procesu v proudu základního vzdělávání přesunuje na asistenta pedagoga.

Podle mého názoru a s ohledem na získaná data by bylo přínosem ve vzdělávání asistentů povinné absolvování vzdělávacích kurzů, které by ho měly vybavit dovednostmi a znalostmi, které jsou nezbytné pro výkon specifických činností v kontaktu s těžce zrakově postiženými žáky a jejich rodinami.

Ukazuje se, že obsazení místa asistenta pedagoga je bohužel, na určitých, především dopravně nedostupných místech, problémem. Není jednoduché v menších městech nebo v malých obcích sehnat člověka, který bude pedagogicky vzdělaný, zručný, tvořivý a současně ochotný vykonávat náročnou práci za minimální mzdu a to v rozsahu větším než 20 hodin týdně.

Pro kvalitní práci se zrakově nebo kombinovaně postiženými dětmi je důležitá pomoc a spolupráce s pedagogy vyučujícími ve třídě se zrakově postiženým žákem. V ideálním případě se ve třídě pedagog a jeho asistent doplňují, jsou rovnocennými partnery. Hlavním úkolem asistenta pedagoga je tedy podporovat učitele tak, aby se mohl věnovat všem žákům ve třídě

Šetření ukázalo, že pro asistenty pedagoga je významným zdrojem odborných informací speciálně pedagogické centrum pro zrakově postižené.

Rodiče nám v dotaznících svými výpověďmi zprostředkovali pestrou škálu pohledů na služby asistenta pedagoga při integraci zrakově postižených dětí. Velmi podstatná je pro asistenta pedagoga podpora ze strany rodičů, uznání rodičů a vytvoření vzájemného pozitivního vztahu - vztahu postaveného na důvěře a jisté míry tolerance. Některé rodiny mají se „svou“ asistentkou až rodinný vztah, takže ona pro zrakově

postižené dítě dělá to, co by rodiče v danou chvíli dělali sami pro své dítě, bez ohledu na to, že je ve funkci a pozici asistenta pedagoga.

10 ZÁVĚR

Cílem bakalářské práce bylo zachytit, shromáždit a vyhodnotit data o asistentech pedagoga u těžce zrakově postižených dětí.

Šetření ukázalo, že přítomnost asistentů u žáků se závažným zrakovým postižením je podstatnou podmínkou úspěchu integrovaného vzdělávání.

Na základě výsledků dotazníků lze jednoznačně konstatovat, že přítomnost asistenta pedagoga v procesu individuální integrace těžce zrakově postižených žáků je dnes nutností; představuje žádoucí standart pro výchovu a vzdělávání handicapovaných žáků zařazených do běžného proudu vzdělávání u nás.

Vnímám jako zásadní problém při vytváření odpovídajících podmínek integrace vysoké počty dětí ve třídě, kdy v některých případech se především pedagogové v přístupu jak integrovanému dítěti, tak i jeho spolužákům cítí oprávněně přetíženi.

Pro učitele znamená účast asistenta pedagoga ve třídě se zrakově postiženým žákem podstatné ulehčení práce. Hlavním úkolem asistenta je tedy podporovat učitele tak, aby se mohl věnovat všem dětem, žákům nebo studentům ve třídě a zároveň spoluvytvářel podmínky pro uspokojování specifických výukových potřeb těžce zrakově postižených žáků.

Výsledky z dotazníků týkající se zjišťování jednotlivých kompetencí asistenta pedagoga u těžce zrakově postižených dětí prokázaly zásadní potřebu řešení míry kompetencí osobní asistence při práci pedagogických asistentů. Většina asistentů pedagoga totiž vykonávají i jisté činnosti spadající spíše do kompetencí osobní asistence a to nad rámec svých pedagogických kompetencí, bez nároku na finanční ocenění, ale někdy i nad rámec svých časových a fyzických sil.

Neustále u nás přibývá integrovaných zrakově postižených dětí, proto je nutné vytvořit nabídku specializované přípravy pro asistenty pedagoga především formou kvalitních specializovaných kurzů. V kurzech pro asistenty pedagoga je proto nutné a žádoucí zaměřit se na poznatky z psychologie, speciální pedagogiky, na práci s kompenzačními pomůckami, výuku prostorové orientace a samostatného pohybu a sociálně právních otázek.

Úroveň spolupráce a komunikace mezi školou, rodinou, speciálně pedagogickým centrem a především asistentem pedagoga je dána vzájemnou podporou a dostatečnou spoluprací všech jmenovaných.

Škola by měla získat od rodičů a pracovníků speciálně pedagogického centra dostatečné spektrum informací jak o charakteru postižení tak o osobnosti samotného žáka. Speciálně pedagogické centrum předává pedagogům i jejich asistentům důležité instrukce k metodám a postupům při učení a práci se zrakově postiženými žáky.

Výpovědi uvedené v dotazníku ukazují, že často je prostředníkem v komunikaci, nejen mezi školou a rodinou, ale i školou a speciálně pedagogickým centrem právě asistent pedagoga.

Doufám, že nashromážděné informace z bakalářské práce pomohou při objasnění a přiblížení náročné práce asistentů pedagoga, a to nejen pedagogickým odborníkům, kolegům, rodičům handicapovaných dětí, ale i studentům.

Ráda bych, aby má práce byla příspěvkem na poli osvěty zejména mezi odborníky, aby rozšířila informovanost o kompetencích pedagogických asistentů, kteří pracují s integrovanými těžce zrakově i kombinovaně postiženými dětmi.

11 PŘEHLED POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY:

1. HAMADOVÁ, P., KVĚTOŇOVÁ, L., NOVÁKOVÁ, Z. *Oftalmopedie*. Texty k distančnímu vzdělávání. 2. vyd. Brno : Paido, 2007. ISBN 978-807315-159-1
2. JANKOVSKÝ, J. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením*. 1. vyd. Praha : Triton, 2001. ISBN 80-7254-192-7
3. JESENSKÝ, J. *Kontrapunktů integrace zdravotně postižených*. Praha : UK, 1995.
4. JESENSKÝ, J. *Rehabilitace zrakově postižených a způsoby její realizace*. Praha : společnost nevidomých a slabozrakých v ČR, 1992. ISBN 80-900950-1-1
5. KEBLOVÁ, A. *Integrované vzdělávání dětí se zrakovým postižením*. 1. vyd. Praha : Septima, 1998. ISBN 80-85801-65-5
6. KEBLOVÁ, A. *Zrakově postižené dítě*. 1. vyd. Praha : Septima, 2001. ISBN 80-276-191-1
7. KVĚTOŇOVÁ- ŠVECOVÁ, L. *Oftalmopedie*. 2. vyd. Brno : Paido, 2000. ISBN 80-85931-84-2
8. LUDÍKOVÁ, L. Dítě se zrakovým postižením. In. MÜLLER, O. a kol. *Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole*. Olomouc : UP, 2001. ISBN 80-244-0231-9
9. MICHALÍK, J. *Školská integrace dětí s postižením*. 2. vyd. Olomouc : UP, 2000. ISBN 80-244-0077-4
10. MORAVCOVÁ, D. *Zraková terapie slabozrakých a pacientů s nízkým vizem*. 1. vyd. Praha : Triton, 2007. ISBN 978-80-7254-949-8
11. NOVOSAD, L. *Základy speciálního poradenství*. 2. vyd. Praha : Portál, 2000. ISBN 80-7367-174-3
12. SKALKOVÁ, J. *Úvod do metodologie a metod pedagogického výzkumu*. 2. vyd. Praha : SPN, 1983
13. SOMR, M. *Úvod do metodologie a metod výzkumu*. 1. vyd. České Budějovice : Vlastimil Johanus TISKÁRNA, 2006. ISBN 80-239-8227-3
14. SOVÁK, M. *Nárys speciální pedagogiky*. 6. vyd. Praha : SPN, 1984.

15. TEPLÁ, M., ŠMEJKALOVÁ, H. *Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením*. 1. vyd. Praha : IPPP ČR, 2007. ISBN 978-80-86856-35-3
16. VÁGNEROVÁ, M. *Oftalmopsychologie*. 1. vyd. Praha : UK, 1995. ISBN 80-7184-053-X
17. VÁGNEROVÁ, M. a kol. *Psychologie handicapu*. Praha : UK, 1993. ISBN 807066-582-3
18. VÍTKOVÁ, M. *Integrativní školní (speciální) pedagogika. Základy, teorie, praxe*. 1. vyd. Brno : MSD, spol. s r.o., 2003. ISBN 80-214-2359-5
19. VÍTKOVÁ, M. (ed.) *Otázky speciálně pedagogického poradenství. Základy, teorie, praxe*. 1. vyd. Brno: MSD, spol. s r. o., 2003. ISBN 80-86633-08-X
20. VÍTKOVÁ, M. a kol. *Možnosti reedukace zraku při kombinovaném postižení*. 1. vyd. Brno : Paido, 1999. ISBN 80-85931-73-3
21. VÍTKOVÁ, M. (ed.) *Integrativní speciální pedagogika*. 2. vyd. Brno : Paido, 2004. ISBN 80-7315-071-9
22. brožura. *Co byste měli vědět o integraci a nevíte, koho se zeptat*. Praha: Rytmus, 2003.

Použité internetové zdroje

1. *Občanské sdružení rytmus /online/*. c2007, /cit.2007-09-18/. Dostupné <http://www.rytmus.org/>
2. *Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy /online/*. c2008, /cit.2008-01-16/. Dostupné z <http://www.msmt.cz/>

SEZNAM PŘÍLOH

Dotazník pro asistenty pedagoga zrakově postižených dětí
Dotazník pro pracovníky SPC pro ZP Českých Budějovicích
Dotazník pro rodiče zrakově postižených dětí, které jsou integrovány
a je v jejich třídě přítomen asistent pedagoga
Metodický pokyn Krajského úřadu v Českých Budějovicích – asistent pedagoga
Žádost o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga
Souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga
Fotografie z praxe

Přílohy

Vážení kolegové!!!

Jmenuji se Petra Holá a studuji na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity obor Učitelství pro mateřské školy. Chtěla bych Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který bude použit pro účely zpracování mé bakalářské práce na téma: Asistent u těžce zrakově postižených dětí. .

Prosím, otázky zodpovězte pečlivě a žádnou nevynechejte. U otázek, které nabízejí jednotlivé možnosti, Vámi vybranou možnost zaškrtněte. U otázek s možností volné odpovědi, připište svůj názor.

Informace Vámi poskytnuté jsou **zcela anonymní!** Získaná data z dotazníku budou podrobena statistickému zpracování.

Předem děkuji za Vaši ochotu a čas!

S pozdravem Petra Holá

DOTAZNÍK PRO ASISTENTY PEDAGOGA ZRAKOVĚ POSTIŽENÝCH DĚTÍ

1. Pohlaví: žena   muž
2. Věk:
3. Místo pracovního působiště:
4. Pracovní zařazení podle pracovní smlouvy:
5. Nejvyšší dosažené vzdělání:
6. Úvazek:
7. Jak dlouho jste(byla) v této funkci:
8. Typ školského zařízení: MŠ   ZŠ   SŠ   spec. třída
9. Typ a stupeň postižení dítěte:
                    lehké   střední   těžké   kombinované
- .....
10. Současný ročník ve kterém je dítě zařazeno:

11. Váš pracovní poměr na dobu :
- ✓ po dobu integrace ZP dítěte
  - ✓ jeden škol. rok – bude prodlužováno
  - ✓ jiné
12. Míra přímé pedagogické činnosti:
(počet hodin týdně)
13. Je součástí Vašeho úvazku i úvazek osobního asistenta?
- ano   kolik hodin :
  - ne
14. Byl/a jste vedením školy při přijímacím řízení informován/a o požadavcích na kvalifikaci asistenta pedagoga ?
- Ano – podrobně
  - Ano – jen obecně
  - Ne
  - Nevím
15. Požaduje po Vás zaměstnavatel doplnění kvalifikace pro výkon funkce pedagogického asistenta?
- Ano
  - Ne
  - Nehovořili jsme o tom
  - Jiné.....
16. Máte osobní potřebu rozšířit své vzdělání v oboru tyflopédie?
- Ano
  - Ne
  - Nevím
17. Obsahuje Vaše pracovní smlouva konkrétní a přesné vymezení činností?
- Ano
  - Ne
  - Nevím
18. Hl. pracovní činnosti (náplň): prosím zakroužkujte
1. na základě pokynů řídicího učitele plníte výchovně vzdělávací úkoly
  2. individuálně pracujete se žákem/žákyní
  3. doprovázíte žáka při přesunech po škole

4. prohlubujete u žáka pracovní, hygienické a komunikační dovednosti a návyky
5. procvičujete a upevňujete prvky sebeobsluhy
6. připravujete na základě předchozí porady s pedagogy pracovní materiály
7. přepisujete texty a učebnice
8. asistujete při stolování
9. trénujete úpravy chování, výuka prostorové orientace a samostatného pohybu

19. Jak jste se dostal/a k tomuto pracovnímu místu asistenta pedagoga?

20. Absolvoval/a jste v rámci tohoto pracovního zařazení nějaké vzdělávací kurzy:

- ano jaké:

- ne

21. Kde čerpáte pro svoji práci nejčastěji odborné informace?

- vedení školy
- SPC
- vzdělávací nabídka
- literatura
- I-net
- jiné:

22. Kde cítíte největší potřebu doplnit své znalosti a dovednosti?

- V metodice
- V pedagogice a psychologii
- Ve specializačních činnostech /např.: POSP, obsluha kompenzačních pomůcek/

23. Do které platové třídy jste zařazeni?

Doplňte:.....

24. Cítíte se dostatečně finančně ohodnoceni?

- Ano
- Ne
- Nevím

25. Jak oceňují rodiče vaši práci?

.....
.....

26. Zajímají se rodiče o práci a chování svého dítěte dostatečně?

- Ano
- Ne
- Nevím
- Jiné:.....

27. Jak jste podle Vás přijímáni vedením školy a ostatními pedagogy?

.....
.....

28. Spolupracujete dle vašeho mínění dostatečně s pedagogy na vaší škole?

- Ne
- Nevím
- Ano, jakou formou:
.....

29. Pomáháte učiteli ve třídě při činnostech, které se přímo netýkají integrovaného dítěte?

- Ne
- Ano konkrétně vyjmenujte:
.....

30. Přijal/a byste opět tuto práci?

- Ano
- Ne
- Nevím

Vážení kolegové!!!

Jmenuji se Petra Holá a studuji na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity obor Učitelství pro mateřské školy. Chtěla bych Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který bude použit pro účely zpracování mé bakalářské práce na téma: Asistent u těžce zrakově postižených dětí.

Prosím, otázky zodpovězte pečlivě a žádnou nevynechejte. U otázek, které nabízejí jednotlivé možnosti, Vámi vybranou možnost zaškrtněte. U otázek s možností volné odpovědi, připište svůj názor.

Informace Vámi poskytnuté jsou **zcela anonymní!** Získaná data z dotazníku budou podrobena statistickému zpracování.

Předem děkuji za Vaši ochotu a čas!

S pozdravem Petra Holá

Dotazník pro pracovníky SPC pro zrakově postižené v Českých Budějovicích

1. Vaše funkce v SPC

- speciální pedagog
- psycholog
- sociální pracovník

2. Počet asistentů, se kterými osobně spolupracujete?

3. Je četnost Vašich návštěv u klienta dostačující?

- Ano
- Ne, proč:.....
- Nevím

4. Je asistent pedagoga u těžce ZP nutný?

- Ano
- Ne
- Nevím

5. Máte (nebo jste měl/a) ve své péči klienta, který asistenta měl a nepotřeboval ho?

- Ne
- Ano, zdůvodněte:

6. Jaké otázky řešíte nejčastěji?

1. Vymezení kompetencí asistenta pedagoga
2. Metodické vedení a podpora asistenta pedagoga
3. Sestavování metodických materiálů
4. Realizace a hodnocení IVP
5. Problematika didaktických a kompenzačních pomůcek
6. Hodnocení žáka
7. Finanční otázky
8. Organizační
9. Konflikty – jakého charakteru?
10. Spolupráce s rodinou

7. Jaká je kooperace mezi asistentem pedagoga a učitelem?

- Asistent pracuje samostatně
- Pravidelně se domlouvají a radí
- Učitel musí asistenta řídit a vést
- .....

8. Je dostatečně legislativně ošetřen proces zavádění funkce asistent pedagoga?

- Ano
- Ne
- Nevím

9. Setkala jste ve Vaší praxi se změnou asistenta u jednoho ZP

- Ano
- Ne

10. Jaké jsou podle Vás nejčastější důvody odchodů asistenta od klienta

- MD
- jiné pracovní uplatnění
- nehodící se člověk
- konflikty s vedením
- konflikty s pedagogem
- konflikty s rodinou
- jiné:

11. Funkce asistenta pedagoga je u těžce ZP dnes již standardem?

- Ano
- Ne

- 12. Jaké si myslíte, že by měl mít asistent vzdělání?
- Základní + kurz
- Středné + kurz
- Střední pedagogické
- VŠ (pedagogická)

Vážení rodiče !!!

Jmenuji se Petra Holá a studuji na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity obor Učitelství pro mateřské školy. Chtěla bych Vás požádat o vyplnění tohoto dotazníku, který bude použit pro účely zpracování mé bakalářské práce na téma: Asistent u těžce zrakově postižených dětí.

Prosím, otázky zodpovězte pečlivě a žádnou nevynechejte. U otázek, které nabízejí jednotlivé možnosti, Vámi vybranou možnost zaškrtněte. U otázek s možností volné odpovědi, připište svůj názor.

Informace Vámi poskytnuté jsou **zcela anonymní!** Získaná data z dotazníku budou podrobena statistickému zpracování.

Předem děkuji za Vaši ochotu a čas!

S pozdravem Petra Holá

Dotazník pro rodiče zrakově postižených dětí, které jsou integrovány a je v jejich třídě přítomen asistent pedagoga

1. Jakou formou je v současnosti Vaše dítě vzděláváno?

- Plná integrace
- Částečná integrace
- Speciální třída

2. Vaše dítě je integrováno /s asistentem pedagoga/ od:

- MŠ
- ZŠ
- SŠ
- jiné:
- celkově dítě integrováno let:.....

3. Komunikuje s Vámi dostatečně škola o tom, jak probíhá vzdělávání Vašeho dítěte?

- Ano
- Ne
- Jiné.....

4. Považujete přítomnost asistenta u Vašeho dítěte za nutnou?

- Ano
- Ne
- Jiné.....

5. Splnila přítomnost asistenta pedagoga vaše očekávání?

- Ano
- Ne
- Jiné.....

6. Podíleli jste se na výběru asistenta pedagoga?

- Ne
- Ano, jak:

7. Přerostl Váš vzájemný formální vztah s asistentem v přátelství?

.....

.....

8. V čem je tento nový vztah pro vaši rodinu přínosný?

.....

.....

8. Došlo u Vašeho dítěte v průběhu integrace ke změně asistenta?

- Ne
- Ano
- Kolikrát
- Důvod změny:

12 KRAJSKÝ ÚŘAD – JIHOČESKÝ KRAJ

V Českých Budějovicích dne 2. 1.
2008

Vyřizují: L. Tomanová / 386 720
819

Mgr. M. Dominová /
386 720 818

Asistent pedagoga

1. Zřízení funkce asistenta pedagoga

Funkci asistenta pedagoga zřizuje ředitel školy se souhlasem krajského úřadu na základě § 16, odst. 10 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), § 20 zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů a § 7 vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. Asistent pedagoga působí ve třídě, ve které se vzdělává dítě, žák nebo student se speciálními vzdělávacími potřebami (se zdravotním postižením, zdravotním znevýhodněním, sociálním znevýhodněním). V případě dětí, žáků a studentů se zdravotním postižením a zdravotním znevýhodněním je nezbytné vyjádření školského poradenského zařízení. Je potřeba rozlišovat :

- a) osobního asistenta – poskytuje individuální pomoc konkrétní osobě např. při sebeobsluze, orientaci apod., nelze ho financovat z rozpočtu školství
- b) asistenta pedagoga
  - pro zdravotně postižené a zdravotně znevýhodněné
  - pro žáky se sociálním znevýhodněním (dříve tzv. „romský asistent“)

Asistent pedagoga poskytuje pomoc žákům při přizpůsobení se školnímu prostředí, pomoc pedagogickým pracovníkům školy při výchovné a vzdělávací činnosti, pomoc při komunikaci se žáky, při spolupráci se zákonnými zástupci žáků a komunitou, ze které žák pochází - je pedagogickým pracovníkem, zaměstnancem školy, možnost platového zařazení do 4. až 8. platové třídy dle nařízení vlády č. 469/2002 Sb., kterým se stanoví katalog prací a kvalifikační předpoklady, v platném znění.

2. Žádost o souhlas krajského úřadu se zřízením funkce asistenta pedagoga

Ředitel školy zasílá žádost o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga na OŠMT KÚ. Žádost obsahuje náležitosti podle § 7 odst. 2 vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných. K žádosti o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga pro žáky zdravotně postižené a zdravotně znevýhodněné přiloží škola kopii doporučení školského poradenského zařízení bez osobních údajů žáka.

U nově zřizované funkce asistenta pedagoga k 1. 9. 2008 zasílá ředitel školy žádost o souhlas na OŠMT KÚ nejpozději **do 30. června 2008**. Také **v případech, kdy končí platnost souhlasu OŠMT k 30. 6. 2008 nebo 31. 8. 2008** a další působení asistenta pedagoga je při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nezbytné, podá ředitel školy novou žádost se všemi náležitostmi v termínu do 30. 6. 2008. Pokud OŠMT vydá souhlas platný na dobu neurčitou, není nutné ho každým rokem obnovovat.

Jestliže ředitel školy funkci asistenta pedagoga zruší, bude o tom OŠMT KÚ neprodleně písemně informovat.
Žádosti o zřízení i informace o zrušení funkce asistenta pedagoga zasílají mateřské školy k rukám L. Tomanové, základní školy M. Dominové. Zřizování funkce asistenta pedagoga v průběhu školního roku nelze považovat za standardní postup.

3. Financování asistentů pedagoga v r. 2008

V souladu s „Metodikou rozpočtu přímých výdajů školám a školským zařízením zřizovaným obcemi v roce 2008“ připravovanou OŠMT bude v r. 2008 plat asistenta pedagoga financován nejvýše částkou 110 000,- Kč, což odpovídá přibližně 0,66 úvazku (z 28 hodin). Pokud zaměstnává škola asistenta pedagoga na nižší úvazek než 0,66, dojde k poměrnému zkrácení mzdových prostředků. K této částce dostane ještě škola příspěvek na individuální integraci podle druhu postižení. Finanční částka v následujících letech bude stanovována dle počtu pedagogických asistentů a dle rozpočtových možností kraje.

Škola:

Krajský úřad – Jihočeský kraj
OŠMT
oddělení školství
U Zimního stadionu 1952/2
370 76 České Budějovice

13 ŽÁDOST O SOUHLAS SE ZŘÍZENÍM FUNKCE ASISTENTA PEDAGOGA

Žádáme o souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga v souladu s § 16 odst. 10 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), s § 2 odst. 2 písm. f zákona č. 563/2004 Sg., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů a s § 8 odst. 2 vyhlášky č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných.

Datum zřízení funkce asistenta pedagoga:

Počet žáků školy celkem:

Počet tříd celkem:

Počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami celkem:

Počet žáků ve třídě s asistentem pedagoga:

Počet žáků se speciálními vzdělávacími potřebami ve třídě s asistentem pedagoga:

Údaje o žákovi, jehož speciální vzdělávací potřeby vyžadují zřízení funkce asistenta pedagoga:

- plní ..... rok povinné školní docházky
- v současné době navštěvuje ..... ročník

Údaje o asistentovi pedagoga:

- dosažené vzdělání:
- předpokládaná výše platu:

Náplň práce asistenta pedagoga (lze uvést v příloze):

V _____ dne

razítko a podpis ředitele

školy

Příloha: Vyjádření školského poradenského zařízení

Odbor školství, mládeže a tělovýchovy
PaedDr. Jiří Moravec – vedoucí odboru

U Zimního stadionu 1952/2, 370 76 České Budějovice, pracoviště v ul. B. Němcové tel.: 386720845,
841; fax: 386359048, e-mail: moravec@kraj-jihocesky.cz , www.kraj-jihocesky.cz

14 KRAJSKÝ ÚŘAD – JIHOČESKÝ KRAJ

Základní škola a Mateřská škola
xxx

V Českých Budějovicích dne 12.
3. 2008
KUJCK

Vyřizuje: Mgr. Marcela Dominová / 386

720 818

Souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga

Na základě žádosti doručené xxx odbor školství, mládeže a tělovýchovy
Krajského úřadu Jihočeského kraje v Českých Budějovicích

uděluje souhlas se zřízením funkce asistenta pedagoga

v Základní škole a Mateřské škole xxx

v souladu s § 16 odst. 10 zákona č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním,
středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání, v platném znění, s § 2 odst. 2 písm. f)
zákona č. 563/2004 Sb., o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů,
v platném znění a vyhláškou č. 73/2005 Sb., o vzdělávání dětí, žáků a studentů se
speciálními vzdělávacími potřebami a dětí, žáků a studentů mimořádně nadaných,
v platném znění

s účinností od 1. 9. 2008

**po dobu docházky žákyně se speciálními vzdělávacími potřebami
do základní školy xxx.**

Při zrušení funkce asistenta pedagoga oznamte laskavě tuto skutečnost písemně
na výše uvedenou adresu.

Fotografie z praxe

1. žákovská knížka psaná bodovým písmem
2. hmatová pohádka
3. čtení příkladů v hodině matematiky (asistent černotisková učebnice, žák učebnice v bodové písmu)
4. úprava prostředí ve třídě s kombinovaně postiženým žákem
5. těžce slabozraký žák – psaní
6. matematika – čtení čísel
7. hmatová výchova
8. psaní na pichtově stroji

